

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları
Dergisi
The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

|| Sayı/Issue 21 (Haziran/June 2025), s. 116-140
|| Geliş Tarihi-Received: 15.04.2025
|| Kabul Tarihi-Accepted: 30.06.2025
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.5281/zenodo.15718806

Mu'cizâtü'n-Nebî Hikâyelerine Dair Çalışmalara Bir Zeyl: Hikâye-i Ebû'l-Mihcen

Addendum to the Studies on the Stories of Miracles of the Prophet: Hikâye-i Ebû'l-Mihcen

Halime ÇAVUŞOĞLU*

Amacı bir olayı anlatmaktan ziyade bir hikmeti dile getirmek, okuyucu üzerinde izler bırakmak olan *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi*, Peygamber Efendimiz döneminde geçtiği rivayet edilen bir olayı konu edinmektedir. Yer, zaman, şahıs kadrosu belli olan bu hikâye, Ebû'l-Mihcen etrafında gelişmektedir. Kaynaklarda, hikâyenin merkezinde olan bu kahramanın kim olduğuna dair net bir bilgi tespit edilememiştir. Kahramanın, şair sahabe Ebû'l-Mihcen es-Sekafî ile arasında isim benzerliğinin dışında, yaşadığı dönem ve katıldığı Kadisiye Savaşı gibi ortak noktalar tespit edilmiştir. Fakat bu ortaklıklar, hikâye kahramanının gerçek kimliğini ortaya çıkarmak konusunda yeterli değildir. Zira dinî-menkıbevi nitelikleri haiz bu hikâyenin farklı nüshalarında hikâye kahramanının müstensihinden kaynaklandığını düşündüğümüz farklı isimlerle anıldığı da belirlenmiştir. Çeşitli kütüphane kataloglarında ve eserin farklı nüshalarına ait yapılan çalışmalarda hikâyenin Mu'cizât-ı Nebî, Mu'cizâtü'n-Nebî gibi farklı şekillerde başlıklandırıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada Mu'cizâtü'n-Nebî hikâyeleri üzerine yapılan çalışmalara ek olabilecek mensur ve manzum iki nüsha üzerinde durulmuştur. Öncelikle hikâyenin nüsha hususiyetleri ele alınmış, akabinde hikâyenin tematik boyutu irdelenmiştir. Çalışmada bu iki nüshanın neşri de yapılmıştır. Neşredilen mensur metin Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Manzum olanı ise biri İBB Atatürk Kitaplığı'nda, diğeri ise Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi'nde olmak üzere iki nüshası bulunan muhtasar metindir. Manzum metin mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Dil hususiyetleri dikkate alındığında çalışmaya dahil edilen her iki metin de Klasik Osmanlı Türkçesinin hususiyetlerini taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hikâye, mu'cizât, Ebû'l-Mihcen, manzum, mensur.

Abstract

The story of Abu'l-Mihcen, whose aim is to express wisdom and leave a mark on the reader rather than narrating an event, is about an event that is said to have taken place during the time of the Prophet. This story, which has a certain place, time and cast of characters, develops around Ebû'l-Mihcen. No clear information has been determined in the sources about the identity of this hero at the center of the story. Apart from the similarity of name between the hero and the poet sahabath Ebû'l-Mihcen es-Sekafî, common points such as the period he lived in and the Battle of Qadisiyah in which he participated have been determined. However, these similarities are not enough to reveal the true identity of the hero of the story. Because it has been determined that in different copies of this story, which has religious and

* Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: cavusogluhalime@erzurum.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8717-5679.

legendary qualities, the hero of the story is referred to by different names, which we think originate from the writer. In various library catalogs and studies conducted on different copies of the work, it has been determined that the story is titled with titles such as Mu'cizât-ı Nebî, Mu'cizâtü'n-Nebî. This study focuses on two copies in prose and verse that could be an addition to the stories of the Prophet. First, the copy characteristics of the story were discussed, then the thematic dimension of the story was examined. The publication of these two copies was also performed in the study. The published prose text is in the Süleymaniye Library. The verse text is a short text with two copies, one in the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library and the other in the Ankara Adnan Ötügen Provincial Public Library. The verse text was written in the mesnevi verse form. When the language characteristics are taken into consideration, both texts included in the study carry the characteristics of Classical Ottoman Turkish.

Keywords: Story, mu'cizât, Ebû'l-Mihcen, prose, verse.

Giriş

Anadolu'nun Türkleştiği, İslâmiyet'in kabul edilip yayıldığı dönemlerde, halkın millî ve manevi duygularını besleyen, onlara cihat, gaza ve fetih duygularını aşıl原因an kahramanlık destanları, peygamber kıssaları, Hz. Peygamber'in mevlidi, miracı ve mucizelerini anlatan eserler, siyerler, evliya tezkireleri, din uluları etrafında gelişmiş menkıbeler, cenknâmeler çokça kaleme alınmıştır. Çoğunluğu dinî, ahlaki, didaktik mahiyetteki bu eserler manzum, mensur veya manzum-mensur karışık olacak şekilde yazılmıştır. Bu tür eserlere ister sözlü ister yazılı olsun geniş halk kitleleri tarafından yoğun ilgi gösterilmiş, bu anlatılar kulaktan kulağa aktarılmış, yazılı olanlar ise kimi zaman müstakil birer eser olarak kaleme alınırken kimi zaman da bir eserin içerisinde bir bölüm veya anlatılan konuyu destekler mahiyette bir anekdot şeklinde eserlere dahil edilmiştir. Bu metinlerden birisi de yapılan araştırmalar neticesinde pek çok nüshası tespit edilen manzum hem de mensur şekli bulunan *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi*'dir. Kütüphane kataloglarında ve eserin manzum ve mensur farklı nüshaları üzerine yapılan çalışmalarda "Mu'cizâtü'n-Nebî" başlığıyla yer alan bu hikâye, çalışmalarda mu'cizât türü içerisinde değerlendirilmiştir. Özellikle Hz. Peygamber'in deve ile konuşması ve bir ölüyü diriltmesi mucizelerini içerisinde barındıran bu hikâye, aynı zamanda kahramanı Ebû'l-Mihcen'in teslimiyetini ve samimi imanını ele alması açısından önemlidir. Bu özelliği ile de halkı eğitici özelliği haiz bir hikâye olarak değerlendirilmelidir.

Tarihî ve Menkıbevi Kişiliği ile Ebû'l-Mihcen

Manzum ve mensur nüshaları dikkate alındığında hikâyenin kahramanı olan Ebû'l-Mihcen hakkında net bilgilere ulaşılamamaktadır. Eserin nüshalarında, Ebû'l-Mihcen'in San'an padişahının oğlu olduğu, babasının vasiyeti üzerine tacı tahtı bırakarak Medine'ye geldiği ve başından geçen olaylar neticesinde Müslüman olduğu ve mensur nüshaların bazılarında Irak'ın fethine katıldığı *Mecmua-i Kasâid ve Hikâyât* adlı eserde yer alan nüshada, bu fetihle Rüstem-i Zal'ı katlettiği, çalışmaya dahil edilen Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer alan nüshada ise Rüstem tarafından şehit edildiği anlatılır. Manzum metinde ise vefatına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Hikâye metni olması hasebiyle kahramanın kimliğine dair ayrıntılı bir bilgi de yoktur. Hikâye metinleri dikkate alındığında Ebû'l-Mihcen gerçek bir kahraman mıdır yoksa halk muhayyilesinde oluşmuş bir kişi midir sorusu akıllarda belirmektedir. Bu noktada Hz. Peygamber döneminde yaşamış olup Kuzey Irak'ın ve İran'ın kapılarını Müslümanlara açan savaş olarak bilinen Kadisiye Savaşı'na katılan Ebû Mihcen es-Sekafî ile isim benzerliği dışında bir benzerlik olup olmadığının değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Ebû'l-Mihcen es-Sekafî, hem Cahiliye devrinde hem de İslamiyet döneminde yaşamış bir Arap şair olarak bilinmektedir. Ahmed Cevdet onun için "Arab'ın meşhur kahramanlarından ve tanınmış şairlerinden Ebû Mihcen es-Sekafî ki, bu adam dilinin belasına uğramıştı." (1985, s. 171)

ifadesini kullanmıştır. “Şairliğinin yanı sıra usta bir binici ve savaşçı olarak da tanınmıştır.” (Yılmaz, 2020, s. 1608). Kaynaklarda kendini ispat etmiş bir şair olarak tanıtılan Ebû Mihcen’in Müslüman olmadan önceki hayatına dair yeterli bir bilgi yoktur. Müslüman olduktan sonra içki bağımlılığı devam etmiş ve Hz. Ömer tarafından cezalandırılmış, hatta sürgün edilmiş ve Kadisiye’de savaşan Sa’d b. Ebî Vakkas tarafından hapsedilmiş, orada da hapisten kaçarak savaşta büyük kahramanlıklar göstermiştir.¹ Kadisiye Savaşı’nda savaşırken üstün meziyetler sergilediği için bu manzarayı gören insanlar onun için bu bir melektir, tabirini kullanmıştır.² İslam ordularının savaşı kazanmasında da büyük bir etkisi olmuştur. Ebû'l-Mihcen’in vefatına dair de farklı rivayetler vardır. “Hz. Osman’ın hilâfeti devrinde İran taraflarında yapılan bir savaş sırasında vefat eden Ebû Mihcen’in şehid edildiği veya eceliyle öldüğüne dair kesin bilgi yoktur. Kabrinin Azerbaycan veya Cürcân’da olduğu söylenmektedir.” (Talû, 1994, s. 188).

Kadisiye Savaşı’nda gösterdiği kahramanlıklar ile Ebû'l-Mihcen çeşitli hikâyelere konu olmuştur. Ayrıca Hz. Ali’nin kahramanlık maceralarını anlatan *Havernâme*’de de Hz. Ali’nin silah arkadaşı olarak yer almaktadır. İbn Hüsâm’ın Hz. Ali’nin Haveran ülkesine yaptığı seferi konu alan bu eserinde Ebû Mihcen kahramanlıkları ile öne çıkarılmaktadır. Aynı kahraman olduğu düşünülen isim, Hz. Ali-Cemşid Cengi, Hz. Ali-Firuz Şah Cengi, Hz. Ali-Nevâdir Şah Cengi, Hz. Ali-Salsal Cengi, Hz. Ali-Zünhar Cengi, Hz. Ali’nin Haverzemin Seferi³ hikâyelerinde Ebû Muhcen olarak geçmektedir. Bu hikâyelerde Ebû Mihcen, Hz. Ali ve Malik Eşter ile birlikte her türlü zorlukla mücadele eden bir mücahit olarak tanıtılmaktadır. Yine çalışmaya dahil ettiğimiz nüshalarla aynı olay örgüsüne sahip manzum-mensur *Mu'cizâtü'n-Nebî* metinlerinde de kahramanın isminin Ebû'l-Hecân, Ebû'l-Hacen, Ebû Hacer, Ebû'l-Mehcen olarak geçtiği tespit edilmiştir. Kanaatimizce müellifi ve asıl nüshası belli olmayan bu hikâyenin farklı nüshalarında bu şekilde bir yazımın tercih edilmesi, kelimenin zamanla müstensihlerce farklı yazılmış olması ve buna bağlı olarak değişime uğramasına bağlıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi hikâyelerde ve rivayetlerde Ebû'l-Mihcen, Ebû'l-Mahcen, Ebû'l-Mehcen ve Ebû'l-Muhcen gibi farklı şekillerde ismi geçen hikâye konusu kahraman, tarihî kişiliğinin yanı sıra efsanevî bir kişiliğe de büründürülmüştür. Yukarıda tarihî kişiliği verilen ve Kadisiye Savaşı’nda gösterdiği mücadele ile hikâyelerde efsanevî bir karakter özelliği ile bütünleştirilen Ebû'l-Mihcen çalışma konusu hikâyenin kahramanı ile aynı kişi midir irdelemek yerinde olacaktır. *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi*’nde Müslüman oluşu olağanüstü bir niteliğe büründürülerek anlatılan kahraman, bu hikâyede bir mücahit olarak değil de tam bir teslimiyet ile çok küçük yaşlarda İslam dinini kabul eden ve Peygamber sevgisi uğruna canını bile feda eden bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihî bilgiler ışığında Ebû Mihcen’in hikâyedeki gibi Yemen padişahının oğlu olduğuna dair bir bilgi yoktur. Hatta Yılmaz, “Tâif şehrinin önde gelen kabilelerinden Benî Sakîf kabilesine mensuptur. Nitekim es-Sakafî nisbesini de buradan almıştır.” (2020, s. 1608).

¹ Ebû Mihcen’e dair ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Talû, “Ebû Mihcen es-Sekafî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 10 (1994), s. 188; Nurullah Yılmaz, “Klasik Arap Edebiyatında Aykırı Bir Şair Ebû Mihcen es-Sakafî”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 24, Sayı 4 (2020), s. 1607-1615; Cevâd Ali, “Sakîf Şairleri”, çev. Hüseyin Güneş, *Sırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 6, Sayı 11 (2015), s. 189-200; Hayreddin ez-Zirikî, *el-A'lâm*, 15. bs., Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 2002, C. 5, s. 76; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-Şu'arâ*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Kahire: Dâru'l-Maârif, t.y., C. 1, s. 423-424; İbn Hacer el-Askalânî Ahmed b. Ali, *el-İşâbe fî Temyîzi's-Şahâbe*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turki, Kahire: Merkez Hecer, 1429/2008, C. 12, s. 587-594.

² İlgili rivayetler için bk. Kandehlevî, M. Y. (2010). *Hayâtü's-sahabe*. M. Koçinkağ (Çev.). İstanbul: Yasin Yayinevi, s. 94-95.

³ Hikâyeler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Kaya, D. (2021). *Kültürümüzde dinî ve cengî hikâyeler*, Ankara: AKM Yayınları.

bilgisini aktarmaktadır. Diğer taraftan Müslüman oluşuna dair de hikâyedeki gibi bir olay örgüsü aktarılmamakta onun “Tâif Muhasarası’ndan bir yıl sonra Ramazan ayında Sakîf heyetiyle Medine’ye gitmiş, onlarla birlikte Müslüman olmuş (Talu, 1994, s. 188) olduğu bilgisi verilmektedir. Fakat dinî-menkıbevi niteliği haiz bu hikâyede amaç tarihî bir bilgiyi aktarmaktan öte anlattıklarıyla kitleleri etkilemek ve sürüklemektir. Burada ortaya çıkarılan tam bir teslimiyet ve kayıtsız şartsız iman etmek mevzusudur ve okuyucuda bırakılmak istenen etki de bu olmalıdır. Bu noktada tarihî kişiliklere böyle olağanüstü hususiyetler ekleyerek hikâyelerini anlatmak olası bir durumdur. Zira hikâyenin çalışmaya dahil edilen mensur nüshasının sonunda kahramanın Irak’ın Fethi’ne katılmış olduğunun ifade edilmesi de bu tarihî şahsiyetle hikâye kahramanının ortak noktasını artırmaktadır.

Hikâyenin Nüshaları Üzerine Tespitler

Çalışma konusu olan *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi*’nin yapılan incelemeler neticesinde olay örgüsü aynı olmakla beraber giriş ve sonuç bölümlerinde farklılıklar arz eden, farklı başlıklarla eserlere dahil edilmiş mensur birçok nüshası tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra aynı konulu manzum bir metin olan Habîbî’ye ait *Mu’cizâtü’n-Nebî* başlıklı bir mesnevi de bulunmaktadır. Bu mesnevi üzerine Gülay Karaman inceleme ve neşir çalışması yapmıştır.⁴ *Mu’cizâtü’n-Nebî*’nin muhtasar bir örneği olarak tespit edilen ve iki nüshası bulunan *Hikâyet-i Ebû'l-Mahcen* de aynı olayı özet şeklinde ele alan önemli bir eser olarak belirlenmiş ve çalışmaya dahil edilmiştir.

Bu hikâyenin biri manzum biri mensur olmak üzere iki tanesi, bir dinî hikâyeler mecmuasının içerisinde yer almaktadır. Manzum ve mensur iki metnin bulunduğu bu eserin iki nüshası bulunmaktadır ve nüshaların hususiyetleri şöyledir:

İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.001604 numarada kayıtlı bulunan Mecmuâ-i Kasâid ve Hikâyât

Ankara Adnan Ötüken Kütüphanesi 06 Hk 1637/4 numarada kayıtlı bulunan başlıksız hikâye mecmuası

Çalışmaya dahil edilen mensur metin ise Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Başışlar-04853-003 numarada bulunmaktadır.

İBB Atatürk Kitaplığı Nüshası⁵: Bu nüsha 72 varaktan müteşekkil olup harekeli nesih ile kaleme alınmıştır. 18. yüzyılda istinsah edilmiş olan bu nüsha bir dinî hikâyeler mecmuasıdır. Eser, *Mevlid*’in rihlet ve hatime bölümlerini içeren bir fasıl ile başlar ve “Münâcât-ı Hazreti Rûmî” başlıklı manzume ile de son bulur. Eserde iki *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi* yer almaktadır. Eserdeki tek mensur hikâye de bu metinlerden biridir. Eserin 23b-38b varakları arasında yer alan bu hikâye “Hikâyet-i Ebû'l-Mahcen Rahmetü’lâhi Aleyh” başlığını taşımaktadır. Eserdeki manzum *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi* ise 53a-58b varakları arasında bulunup “Hikâye-i Ebû'l-Mahcen Münâfıklar ile” başlıklıdır.

Ankara Adnan Ötüken Kütüphanesi Nüshası: Bu eser, İBB Atatürk Kitaplığı’nda yer alan Mecmuâ-i Kasâid ve Hikâyât isimli eserin bir başka nüshasıdır. Harekeli nesih ile kaleme alınmış olan eserin ne zaman istinsah edildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Eser, İBB Atatürk Kitaplığı nüshasından farklı olarak “Hâzâ Mevâlidü’n-Nebî Aleyhi’s-salâtu Ve’s-selâm” başlıklı *Mevlid* metniyle başlar ve başlıksız olan “Münâcât-ı Hazreti Rûmî” manzumesi ile biter. Eserdeki mensur *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi* 55b-78b varakları

⁴ Çalışma için bk. Karaman, G. (2019). Habîbî’nin mu’cizâtü’n-nebî mesnevisi. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 66, 83-125.

⁵ Nüsha hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Işık Türker, T. (2019). *İBB Atatürk kitaplığı mecmû’a-i kasâid ve rivâyât (inceleme-metin)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.

arasında yer alır. Kütüphane kataloğunda “Hikâye-i Ebû'l-Hacer” olarak kaydedilmiş olan bu hikâyenin, eser incelendiğinde “Hikâyet-i Ebû'l-Mahcen Rahmetü'llâhi Aleyh” başlığını taşıdığı tespit edilmiştir. Manzum *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi* ise 101a-110b arasında “Hikâye-i Ebû'l-Mahcen” başlığıyla eserde yer alır. Bu nüshadaki muhtasar manzum metin çalışmaya dahil edilmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi her iki nüsha müellifi tespit edilemeyen bir dinî hikâye mecmuasına aittir. Bu eserin İBB Atatürk Kitaplığı Nüshası, Tülay Işık Türker tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmış ve çalışma tek nüsha üzerinden yapılmıştır. İlgili mecmuanın tarafımızca tespit edilen yeni nüshası ise Ankara Adnan Ötügen Kütüphanesi'nde yer almaktadır. Her iki nüshanın hikâyenin manzum ve mensur örneklerini ihtiva etmesi önemlidir. İlgili yüksek lisans çalışmasında hem manzum hem de mensur hikâyenin mu'cizât metni olabileceğine dair bir değerlendirme yapılmamış olup manzum ve mensur metnin neşri yoluna gidilmiştir. Diğer taraftan tarafımızca yapılan araştırmalar neticesinde İBB Atatürk Kitaplığı'nda ve Ankara Adnan Ötügen Kütüphanesi'nde yer alan mensur hikâyenin ise Hz. Ali cenklerinden dokuzuncusu olan Mu'cizâtü'l-Nebî Aleyhi's-selâm anlatısının bir nüshası olduğu tespit edilmiştir. Hz. Ali cenkleri üzerine inceleme ve neşir çalışması yapan Bülbül⁶ hikâye için şu tespiti yapar: “Hz. Muhammed'in bir deveyi konuşturduğu bölümün adı Mucizâtü'l Nebî'dir. Mucizâtü'l Nebî'de Türk edebiyatında oldukça yaygın bir hikâye olan “Deve Hikâyesi” olarak bilinen bir anlatı anlatılır (2008, 303).”

Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası: Bu eser, yukarıda tanıtılan nüshalarda bulunan mensur metnin farklı bir nüshasını barındırmaktadır. Hikâyenin bulunduğu eser, dinî didaktik nitelikleri haiz metinleri ihtiva etmektedir. Eser, manzum Envârü'l-Kulûb başlıklı metin ile başlamakta *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi* ile sonlanmaktadır. Hikâyenin başlığı yoktur. Harekeli nesih ile kaleme alınmış olan hikâye eserin 132a-145a varakları arasında bulunmaktadır. Eserin istinsah kaydı yoktur.

Yapılan araştırmalar neticesinde çalışma konusu *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi*nin kütüphane kataloglarında çoğunlukla “Mu'cizâtü'n-Nebî” olarak başlıklandırıldığı dikkat çekmektedir. “Kütüphane kayıtlarında Mu'cizât-ı Nebî, Hikâye-i Mu'cizât-ı Nebî ve Mu'cizâtü'n-Nebî gibi adlarla anılan San'a Padişahının Hikâyesi Hz. Muhammed'in mu'cizelerini anlatan dinî içerikli bir hikâyedir.” (Karaman, 2019, s. 84). Bu çalışmalardan birisi de Serhan Alkan İspirli'nin Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 06 Hk 4334/1 arşiv numaralı yazmada yer alan nüsha üzerine hazırladığı *Müellifi Bilinmeyen Bir Eser: Hikâye-i Mucizâtü'n-Nebî* başlıklı çalışmasıdır.

Verilen bilgiler ışığında metnin nüshalarını net bir şekilde tespit etmenin zorlukları görülmektedir. Çünkü bir halk anlatısı özelliklerini de içerisinde barındıran hikâyenin mensur şekillerinin yanı sıra manzum şekilleri de bulunmaktadır. Özellikle hikâyenin mensur şekli farklı başlıklarla, farklı metinlerin içerisinde yer aldığı için nüsha tespiti ve sayısını vermek oldukça zorlaşmaktadır. Hikâyenin kahramanının isminin bile farklı nüshalarda müstensihler tarafından farklı şekillerde imla edilmesi konuyu iyice karmaşıklştırmaktadır. Bu noktada İslamiyet'in kabulü ve yayılmasında halk üzerinde etkili olan bu ve bunun gibi dinî menkıbevi hikâyelerin üzerine yapılan ve yapılacak olan çalışmalar büyük önem arz etmektedir.

⁶ Mucizâtü'n-Nebî anlatısı için bk. Bülbül, E. (2008). *Hazret-i Ali cenkleri üzerine bir tetkik (inceleme-metin)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, s. 639-649.

⁷ Mu'cizâtü'n-Nebî nüshaları ve üzerine yapılan çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Karaman, *agm.*, s. 84-88.

Metnin Dil ve Üslup Özellikleri Üzerine Değerlendirme

Ebû'l-Mihcen Hikâyesi'nin hem mensur hem manzum nüshaları dikkate alındığında, eserin dil ve anlatım özellikleri bakımından Klasik Osmanlı Türkçesi'nin karakteristik unsurlarını taşıdığı görülmektedir. Söz konusu metinler, biçim ve muhteva itibarıyla halkın anlayabileceği sadelikte yazılmış olmakla birlikte, yer yer dinî ve menkıbevi anlatıların gerektirdiği şekilde sanatlı ifadelerle, kalıplaşmış ibarelere ve arkaik söz varlığına da yer vermektedir. Bu durum, eserin hem halk anlatıcılığı geleneği hem de medrese ve tekke merkezli yazı kültürü ile temas hâlinde üretildiğini göstermektedir.

Mensur metinlerde sade nesir tekniği göze çarpmaktadır. Uzun cümlelerden ve Arapça-Farsça tamlamaların yoğunluğundan kaçınılmış; olay akışını doğrudan sunan, kısa ve işlevsel cümlelerle anlatım tercih edilmiştir. Bu tercihin, eserin halk arasında okunması, anlatılması ve anlaşılmasını kolaylaştırma saikiyle yapıldığı düşünülmektedir. Buna karşın manzum metin, mesnevî nazım şekliyle yazılmış olup “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” vezniyle kaleme alınmıştır. Bu vezin, halk arasında rağbet gören dini ve ahlaki mesnevî türlerinde sıkça tercih edilen kalıplardan biridir. Diğer taraftan metnin bütünü dikkate alındığında vezin aksaklıklarının yoğunluğu da dikkat çekmektedir. Yine manzum formda dil büyük ölçüde sadedir; ancak nazım gereği tekrarlar, kalıp ifadeler ve betimlemeler daha belirgin hâle gelmiştir.

Eserde yer alan bazı kelimeler, günümüz Türkçesi açısından arkaik nitelik arz etmekte olup dönemin dil yapısını yansıtmaları bakımından önemlidir. “Nâgâh” (ansızın), “bi'l-ḥaber” (kendinden geçmiş), “sandūk” (sandık), “mehâr” (deve yular ipi), “cân teslîm eylemek” (ölmek), “el duta” (elini tutmak), “selâm degüresin” (selam götüresin), “kılır” (yapar), “sürdi” (devam etti), “tapşurasın” (teslim edesin), “arkun arkun” (yavaş yavaş), “saçu saçayım” (hazineden değerli şeyler saçayım) gibi kelimeler ve kelime grupları hem fonetik hem morfolojik bakımdan Eski Anadolu ve Klasik Osmanlı Türkçesi dil katmanlarını birlikte taşımaktadır. Yine anlatıda kullanılan “cânını teslîm eyledi”, “elüñ ayağün sağ mıdur?”, “muḥabbet ile geldüm”, “şol gice geydügün tonunu gıyesin”, “âteş-i fûrkat bıraktı cânına” gibi deyimleşmiş ve kalıplaşmış ifadeler, metnin sözlü anlatı geleneğine yaslandığını açıkça göstermektedir. Bu deyimler, metne hem duygusal yoğunluk hem de anlatı ritmi kazandırmakta, aynı zamanda halkın ortak hafızasında yankı uyandıracak imgeleri pekiştirmektedir.

Eserdeki dil özellikleri yalnızca söz varlığı ile sınırlı değildir; anlatı yapısında da dilin geleneksel işlevleri ön plandadır. Özellikle Hz. Peygamber, sahabe, deve, rüya ve mucize temaları çerçevesinde kurulan anlatı örgüsü, klasik menkıbevi yapı ile birebir örtüşmektedir. Kahramanın iman etme süreci, mucizevi olaylara mazhar oluşu, münafıklarla sıranması ve yeniden dirilişi gibi bölümler, anlatının dilinde dramatik, coşkulu ve etkileyici bir ton oluşturmıştır. Bu ton, özellikle duygusal yükseliş noktalarında (ölüm, diriliş, iftira, bağışlanma) daha belirgin hale gelmektedir. Sözgelimi, kahramanın “Bir el kim put ziyâret itmiş ola ol ne lâyıkdur ol Muḥammed gibi kişünün elin duta” ifadesi hem içerdiği deyim hem de dramatik yoğunluğu açısından anlatının etkileyciliğini artırmaktadır.

Metnin istinsah tarihi ve dil yapısı üzerinden bir yüzyıl tayini yapılması da mümkündür. Eserin İBB Atatürk Kitaplığı'ndaki nüshasının 18. yüzyılda istinsah edildiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Süleymaniye ve Adnan Ötügen nüshaları gibi diğer örneklerin de benzer dil ve üslup özellikleri taşıması, metnin bu yüzyılda yaygın şekilde yazıya geçirildiğini göstermektedir. Ancak, hikâyenin muhtevası, anlatı yapısı ve anlatım biçimi göz önüne alındığında, *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi*'nin çok daha erken bir dönemde halk hafızasında teşekkül ettiğini söylemek mümkündür. Özellikle Osmanlı'nın klasik anlatı formlarının olduğu 17. yüzyıl sonları ile 18. yüzyıl başları, metnin yazıya geçiriliş süreci

için en uygun dönem olarak değerlendirilebilir. Metnin sözlü gelenekte daha önce şekillenmiş olması ise, onun halk muhayyilesindeki köklü varlığını ve anlatı geleneği içindeki önemini göstermektedir.

Tüm bu hususlar bir arada değerlendirildiğinde, *Ebû'l-Mihcen Hikâyesi* hem dilsel hem de anlatı üslubu bakımından klasik Osmanlı halk anlatıcılığı ile medresevi dil arasında bir geçiş alanında konumlanmaktadır. Eserin arkaik kelime dağarcığı, deyim kullanımı, dramatik anlatım tarzı ve klasik Türkçe dönemine ait dilsel kodları hem dönemin halk edebiyatı üslubuna hem de dinî-didaktik yazma kültürüne dair önemli ipuçları ihtiva etmektedir.

Hikâye Üzerine Tematik Bir İnceleme

Hikâyenin kısa özeti şu şekildedir:

San'an ülkesinin padişahı Sa'd rüyasında Hz. Peygamber'e iman eder ve Hz. Peygamber'den yirmi bir gün ömrünün kaldığını öğrenir. Bu olaydan evladı Ebû'l-Mihcen'i ve ülkesinin önde gelenlerini haberdar eder. Hazinesinden çeşitli hediyeler hazırlar ve bir de deve alır. Evladına, vefatından sonra bu deveye binerek hediyeleri Hz. Peygamber'e götürmesini ve onun huzurunda iman etmesini vasiyet eder. Sa'd, yirmi bir gün sonra vefat edince oğlu Ebû'l-Mihcen, ülkesini güvenilir bir kişiye emanet ederek Medine'ye gitmek üzere yola koyulur. Bir gün ve gece sonunda Medine şehrine varan Ebû'l-Mihcen şehrin girişinde on münafık ile karşılaşır ve onların hileleri sonucunda darp edilir, malına ve devesine münafıklar tarafından el konulur. Hz. Peygamber'in huzuruna bir iftira ile getirilen Ebû'l-Mihcen'in elleri, ayakları kesilir ve Ebû'l-Mihcen, bu olay üzerine canını teslim eder. Onun bu halini gören Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Hz. Peygamber'den onun bağışlanmasını ve tekrar hayata döndürülmesini isterler. Hz. Hüseyin'e benzerliği ve yaşının küçüklüğü dolayısıyla atılan iftirayı gerçekleştirmiş olacağı düşünülme-yen Ebû'l-Mihcen'in affedilmesi için münafıklar Hz. Peygamber'in huzuruna davet edilir. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali tarafından ikna edilemeyen münafıklar, Hz. Peygamber'in de vaadini dikkate almazlar ve Ebû'l-Mihcen'in canını bağışlamazlar. Münafıkların Hz. Peygamber'in vaadini dikkate almaması Allah'ın katında hoş karşılanmaz. Cebrail vasıtasıyla Hz. Peygamber'e, Miraç Gecesi giydiği kıyafetleri giymesi ve meydana getirilen minberin önünde Ebû'l-Mihcen'in devesini konuşturması buyrulur. Devenin konuşması ile gerçek ortaya çıkar. Ebû'l-Mihcen, Hz. Peygamber'in mucizesi ile dirilir ve kendisine Allah tarafından altmış yıl ömür bağışlanır. On münafık ise ateşte yakılarak helak edilir. Ebû'l-Mihcen ömrünün sonuna kadar Hz. Peygamber'in hizmetiyle ve ibadetle meşgul olur. Irak'ın fethine katılan Ebû'l-Mihcen, Kısır padişahının beyi Rüstem tarafından bu savaşta şehit edilir.

Kısa özeti verilen hikâyenin kişi kadrosu oldukça geniştir. Hikâyede Hz. Peygamber, Ebû'l-Mihcen başta olmak üzere Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Bilâl-i Habeşî gibi din ulusu sahabeler, Eflah, münafık Suleyt ibni Salebe ve arkadaşları gibi haklarında net bilgiler edinemediğimiz kişiler yer alır. Özellikle kahramanın yaşadığı olağanüstü olaylar Hz. Peygamber'in mucizeleri ile anlatılarak kahramanın manevi hâlinin boyutlarına dikkat çekilir. Hikâyede on dört yaşında olan Ebû'l-Mihcen'in Hz. Peygamber'in, İslam'ın dört halifesinin ve Hz. Peygamber'in torunlarının lutfuna mazhar olması, Hz. Peygamber'in mucizesi ile dirilmesi dinî menkıbevi özellikleri haiz hikâyenin okuyucunun/dinleyicinin üzerindeki etkisini artırmakta ve hafızalarda kalıcı olmasını sağlamaktadır. Zira halk muhayyilesi dinî gerçekliğe ek olarak bu tarz anlatılarla da kendi maneviyatını tatmin etmiş ve güçlendirmiştir. Ocak'ın ifade ettiği gibi "Veli kültü ve menkabeler, bu halk Müslümanlığının belki de en iyi ifade ve ortaya koyuş biçimi olduğu için Türkler arasında

tabiatıyla diğer İslâm milletlerinde olduğu gibi yüzyıllardan beri hâlâ canlı kalabilmektedir ve kalacaktır.” (2010, s. 30). Hikâye kahramanının Kadisiye Savaşı’na katılan ve büyük başarılar elde eden Ebû'l-Mihcen olasılığı da düşünülürse böyle tarihî ve dinî bir karakterin bu şekilde mucizelerle anılması halk muhayyilesinin bir gerekliliği olmalıdır. “Halk hafızasında çeşitli sebeplerle derin izler bırakan veliler etrafında oluşan bu menkabeler halkası, suya atılan taşın hâsıl ettiği büyüyen daireler gibi, yüzyıllar içinde genişledikçe genişledi. O velilerin gerçek hayatları, tarihî simaları unutulurken herbirinin çevresinde bu menkabe halkalarından oluşan kılıflar örüldü (Ocak 2010: 31).” Münafıklar tarafından kandırılmaya çalışılan Ebû'l-Mihcen’in “Hey kavm ne aceb halksız. Ben Muhammed’ün muhabbetine ol kuvvet ile geldüm. Degme bunun gibi herze sözden dönem mi, didi.” ifadesi; eli ayağı kesilince feryat, figan etmeden “Bir el kim put ziyâret itmiş ola ol ne lâıkdur ol Muhammed gibi kişünün ve anun gibi Peygamber’ün elin duta, didi.” şeklindeki söylemi onun samimi imanı ve teslimiyetinin güzel bir örneği; böyle samimi iman sahibi bir gencin Hz. Peygamber’in mucizelerine mazhar olması da metnin halk üzerindeki etkisini artırmaktadır.

Aynı zamanda Ebû'l-Mihcen’in babasının rüya yolu ile Müslüman olması; çocuk yaştaki kahramanın zayıf, çelimsiz bir devenin sırtında günler sürecektir yolu bir günde alması; Hz. Peygamber’in bir mucizesi olarak devenin konuşturulması; Hz. Peygamber’in bir mucizesi olarak kahramanın ölü bedeninin diriltmesi hadiseleri hikâye motifleri olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu hadiseler, kahramanın üzerinde cereyan etmektedir. Üzerinde bu tür mucizevi olayların gerçekleştiği Ebû'l-Mihcen’in kendisini daha görmeden Hz. Peygamber’e büyük bir sevgi duyması ve İslamiyet’e tam bir teslimiyetle bağlanması da okuyanı/dinleyeni bu yönde etkilemekte ve okuyanın/dinleyenin zihninde kahraman ile bağ kurmasını sağlamaktadır. Hikâye bir mu’cizât metni olarak değerlendirildiğinde, Hz. Peygamber’in deve ile konuşma ve ölüyü diriltme mucizeleri bağlamında halkın Hz. Peygamber sevgisi ve tam bir teslimiyet ile iman etme duygularının pekiştirildiği görülmektedir.

Hikâye Nüshaları Üzerinde Tespit Edilen Tematik ve Yapısal Farklılıklar

Hikâye kahramanı, çalışmada yer verilen Süleymaniye Kütüphanesi nüshasında Ebû'l-Mihcen olarak geçmekte, İBB Atatürk Kitaplığı ve Ankara Adnan Ötügen Kütüphanesi nüshalarında ise Ebû'l-Mahcen olarak zikredilmektedir. Karşılaştırma yapılırken isim metinlerde geçen şekliyle ele alınmıştır.

Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası (Mensur Hikâye)	İBB ve Adnan Ötügen Nüshaları (Mensur Hikâye)	İBB ve Adnan Ötügen Nüshaları (Manzum Hikâye)
Nüşhada; -Ebû'l-Mihcen, San'an meliki Sa'd ibni Zeyd'in oğlu olarak geçer ve Sa'd rüya yolu ile Müslüman olur. -Ebû'l-Mihcen'in ismi Abdurrahman, lakabı Ebû'l-Mihcen olarak ifade edilir ve hikâye boyunca da kahraman Ebû'l-Mihcen ismiyle anılır. -Hikâyenin olay örgüsü, diğer nüshalarda olduğu gibi ilerler; fakat olayların en ayrıntılı anlatıldığı nüsha bu	Nüşhada; -Ebû'l-Mahcen San'an meliki Şakika'nın oğlu olarak geçer ve rüya yolu ile Müslüman olur. -Ebû'l-Mahcen'in ismi Abdurrahman Ebû'l-Hacer (yukarıda ifade edildiği gibi mu'cizât metinlerinde Ebû'l-Hacen, Ebû'l-Hecan) olarak ifade edilir ve metin boyunca ismi Ebû'l-Hacer olarak anılır. -Hikâye, Ebû'l-Mahcen'in din serveri bir gazi olması, Hz. Peygamber ile pek çok gazaya	-Bu nüsha yukarıda da ifade edildiği gibi Habîbî'nin “Hâzâ Hikâyet-i Pâdişâh-ı San'â Mu'cizâtü'n-Nebî (AS)” başlıklı eserinin muhtasar bir şeklidir. Bu muhtasar nüshada mahlas beyti bulunmadığı için eserin Habîbî'ye ait olduğuna dair bir belirti yoktur. -Eser, Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün vezniyle kaleme alınmış olup 173 beyitten oluşmaktadır.

nüshadır. Ayrıca diyaloglar da bu nüshada daha geniş yer tutar. -Hikâye, Ebû'l-Mihcen'in Irak'ın fethine katılması ve Rüstem tarafından şehit edilmesi ile sonlanır. Nüsha sonunda geçen şu ibare eserin bir mu'cizât metni olduğu ve isminin de <i>Ebû'l-Mihcen Hikâyesi</i> olduğunu ortaya koymaktadır: "Mu'cizât-ı Muhammedî illerde dillerde zâhir oldu. Ebû'l-Mihcen hikâyeti tamâm oldu."	katıldığı ve Irak'ın fethinde Rüstem-i Zal'ı katlettiğinin bildirilmesi ile son bulur.	-Nüsha, Ebû'l-Mahcen'in Medine yolculuğu ile başlar, münafıklar ile karşılaşması, uğradığı iftira sonucu cezalandırılması, Hz. Peygamber'in mucizesi ile hayat bulması ve Müslüman olması ile son bulur. -Manzum bir nüsha olması hasebiyle olayın aktarılmasında ayrıntıya gidilmemiş, diyaloglar ayrıntılı bir şekilde aktarılmamıştır.
--	---	---

Tanıtılan her üç nüshada yer alan hikâyelerin dil hususiyetleri dikkate alındığında Klasik Osmanlı Türkçesi özelliklerini taşıdığı tespit edilmiştir. Yukarıda da zikredildiği gibi mensur ve manzum nüshaları birden çok olan hikâyenin çalışmanın sınırlarını aşmamak adına bir mensur nüshası ile manzum nüshasının neşrine çalışmada yer verilmiştir.

Sonuç

Eserlerde ve kütüphane kataloglarında *Mu'cizâtü'n-Nebî*, *Mu'cizât-ı Nebî*, *Mu'cizâtü'l-Nebî Aleyhi's-selâm*, *Hikâyet-i Ebû'l-Mahcen Rahmetu'llâhi Aleyh*, *Hikâye-i Ebû'l-Mahcen Münâfıklar ile*, *Hikâye-i Ebû'l-Mahcen*, *Hikâye-i Ebû'l-Mihcen* isimleriyle başlıklandırılan çalışma konusu hikâye, dinî-menkıbevi tarzda kaleme alınmıştır. Manzum ve mensur şekilleri bulunan hikâyenin yapılan çalışmalarda yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde sekiz nüshası tespit edilmişken bu çalışma ile ikisi manzum olmak üzere beş yeni nüshası daha belirlenmiştir. Manzum ve mensur pek çok nüshası bulunan bu hikâyenin yukarıda ifade edilen nüshalarının dışında yeni nüshalarının farklı başlıklarla ortaya çıkması da tabiidir. Özellikle hikâye başlığının farklılık arz etmesi, dinî, didaktik, ahlakî metinlerin içinde konuyu destekler nitelikte veya müstakil bir eser olarak yer almış olması nüshaların sayılarını ve yerlerini tespit etmeyi zorlaştırmaktadır. Fakat bu durum, hikâyenin okuyucu/dinleyici kitlesindeki karşılığını göstermekte, o dönemlerde sevilerek okunduğuna veya dinlenildiğine delalet etmektedir. Zira İslamiyet'i temel kaynakların yanında böyle halk anlatılarından öğrenme yönelimi bu tarz hikâyelerin sayılarını ve nüshalarını da artırmaktadır. Halk müslümanlığını pekiştiren bu tarz menkıbevi hikâyeler, bir taraftan ortaya koyduğu değerler açısından diğer taraftan halkın gönlünde yer alan saf imanı ve Peygamber sevgisini beslemesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Ebû'l-Mihcen'in anlatıya göre çok küçük yaşta daha Hz. Peygamber'i görmeden ona iman etmesi, tacını tahtını bırakıp onun uğruna yollara düşmesi ve son nefesini vermesi onun manevi derecesini göstermek için anlatıya dahil edilmiştir. Hikâyede yine devesinin Peygamber mucizesiyle konuşması ve parçalanmış vücudunun birleşerek tekrar dirilmesi, daha sonraki dönemlerde İslam uğruna şehit olması hadiseleri halk muhayyilesinde hikâye kahramanının nasıl konumlandırıldığı ve hangi mertebede tutulduğunu göstermesi açısından önemlidir. Nitekim Ebû'l-Mihcen üzerine böyle bir dirilme hadisesi kaynaklarda yer almamaktadır. Özellikle Hz. İsa'nın bir mucizesi olarak

bilinen ölümlerin diriltilmesi hadisesi tasavvufî anlatılarda, halk kültüründe ve halk hikâyelerinde evliyalara, din ulularına atfen anlatılmaktadır. Hz. Muhammed'in merhametinin bir göstergesi olarak anlatılan Câbir b. Abdullah'ın çocuklarının diriltilmesi üzerine yer alan rivayetler de bunlardan birisidir. Hikâyede, başta Hz. Peygamber ve Ebû'l-Mihcen olmak üzere pek çok din büyüğü hikâye kahramanı olarak yer almaktadır. Bu şahıslardan biri de diğer nüshalarda genel olarak münafıklar veya on münafık olarak geçen münafıkların başının isminin çalışmada neşredilen Süleymaniye Kütüphanesi nüshasında Suleyt ibn-i Salebe olarak geçmesidir. Aynı şahıs İBB ve Adnan Ötügen nüshalarında ise Salya olarak geçmektedir. Hikâye şahıslarının dinî ve tarihî gerçek kişiler olduğu düşünüldüğünde hikâye baş kahramanı olan Ebû'l-Mihcen'in de dinî ve tarihî bir kişilik olduğu düşünülmüştür. Çalışmada Arap şair Ebû Mihcen es-Sakafî ile hikâye kahramanı arasında benzer yönler dikkat çekilse de kesin bir çıkarımda bulunulamamıştır. Özellikle Kadisiye Savaşı'na katılan şair Ebû Mihcen'in gösterdiği başarıların kaynaklarda olağanüstülüklerle anlatılması da hikâye kahramanı üzerine bu şekilde anlatıların oluşturulmuş olabileceğini düşündürmektedir.

Ebû'l-Mihcen Hikâyesi, imla hususiyetleri noktasında özellikle kahramanın isminin farklı nüshalarda farklı şekillerde geçmesiyle de önem arz etmektedir. Bazı nüshalarda kahramanın isminin Ebû'l-Mihcen/Mahcen/Muhcen şeklinde harekeleme noktasında farklılık gösterdiği, bazı nüshalarda ise Ebû'l-Hecân, Ebû'l-Hacen, Ebû Hacer şeklinde bir dönüşüm geçirdiği tespit edilmiştir. Bu da müstensihinin eseri istinsah ederken yapmış olduğu imla değişimine bağlı olmalıdır. Hikâye ile ilgili diğer bir husus da hikâyenin dil ve anlatım özellikleridir. Çalışmada neşredilen hem manzum hem de mensur nüsha Klasik Osmanlı Türkçesi dil hususiyetlerini göstermektedir. Mensur metin sade nesir hususiyetlerini taşıırken manzum metinde de olay merkezli bir anlatı olması hasebiyle sade ve anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılmıştır. Özellikle mensur metinde ayrıntılı bir anlatım tercih edilmiş, uzun terkiplerden uzak durulmuştur. Dinî bir metin olmasına rağmen hikâye, Arapça kelime ve tamlamalar fazla yer tutmamaktadır.

Metin

Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar-04853-003

[132a] *Bi'smi'l-lâhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*

Ebû'l-Hasan-ı Bekrî raḥmetullâhi 'aleyh rivāyet [ider] Muḥammed ibni İshâk bin Hüşşâm kavlinden. Meger kim Şan'ân ilinde bir pâdişâh var idi. Ol vilâyete hüküm iderdi, Sa'd ibni Zeyd dirler idi. Bir gün meclisinde Muḥammed Muştafâ'nun evşâfın söylediler, görmedin aña 'aşık oldı. Evine gelüp uyhu galebe eyledi. Yaftuğ[ı] vakt düş gördi. Düşinde bir murabba' taht üzerinde bir nûrânî şahş oturur, cebhesinde nûri berķ urur, yanında bir ak şakallı pîr-i fânî elinde bir 'aşâ çağırur, eydür: Tarriķū, diyü. Budur ol seyyid-i kâ'inât ve hülâşa-i mevcûdât ve şef'ü'l-'uşşât ve habîb-i Hâzret-i Rabb âḥir zamân peyğamberi Muḥammed Muştafâ şallallâhu 'aleyhi vesellem çün Şan'ân meliki bu haberi işitti, gördi, yerinden tırıgeldi. El öpmege yürüdi, Muḥammed Muştafâ şallallâhu 'aleyhi vesellem işâret itdi, tır diyü. Bize lâyıķ ol, andan gel, didi. Ol melik eyitdi: Yâ Resûlallâh saña lâyıķ nicesi olam? Müslümân ol, didi. Şol sâ'at barmağın götürüp şehâdet kelimesin Hâzreti Ebûbekir ('am) ta lîm eyledi. Andan varup hâzret-i risâletün elin öpdı, eyitdi: Yâ Sa'îd 'ömrün âḥir olmağ yigirmi bir gün kaldı, didi. Civâr-ı rahmete vâsıl olasın, didi. Bu heybetden Sa'îd uyanup ev içi ve sarâyını tolu nûr olmuş buldı. Birkaç gün bu sevinc birle yürüdi, andan hâzîneye girüp la'l ü yâķūt gevher cem' idüp [132b] bir çift şandûķ için tıldırdı, kilidleri mühürledi. Ve bir cemâde deve almış idi on dört biñ akçe bir Yahûdî'den. Varup deveciye ısmarladı bu deveyi ögüt tîmâr eyle kuvvetlene niçe günlük yolu bir günde ala. Ve on dört yaşında bir cemîle maḥbûb-ı zamân oğlı var idi. Adına 'Abdu'r-raḥmân dirler idi. Ammâ laķābı Ebû'l-Mihcen [idi]. Sa'd re'âyâ a'yânın katına okudu ve gördügi düşi bunlara ve oğlına diyüvirdi.

Düşinde Muhammed Muştafâ öñünde îmân getürdigin dahı bildürdi ve dahı yigirmi bir gün va'dem kalmış diyü bildürdi ve Ebû'l-Mihcen[e] vaşıyyet eyledi. Ben gidecek il, vilâyet senüñ ola zabı idesin ve işbu bir çift şandük içine la'l, ya'küt, gevher komışam ve ol on dört biñ akçelike yükledesin binüp Medîne şehrine varasın. Muhammed Muştafâ '[ya] şandüğü tapşurasın ve benden aña selâm degüresin ve düşde gördüğim ve îmân getürdüğüm eydiviresin. Ve sen dahı öñünde îmân getüresin. İşbu emâneti yerine koyasın. Dünyâñ ve âhiretüñ ma'mûr ola. Çün Sa'd hasta oldu, yigirmi bir gün olıcak va'de yetdi, cānı cennete gitdi. Şan'a vilâyeti halkı işitdi. Geldiler, defn eylediler. Birkaç günden soñra oğlun atası yerine Şan'a vilâyetine pâdişâh itdiler. Memlekete hükm eyledi. Kırk günden soñra atası vaşıyyetin dutmak kaşd eyledi. Erbâb-ı vilâyetden a'yân-ı devleti cem' eyledi. Benüm bir ...⁸ işüm var, yerüme bir âdem korın, anı kabûl idesiz. Anlar eyitdi: Semi'nâ ve eṭa'nâ⁹ sen kabûl itdüğün biz dahı kabûl ideriz, didiler. [133a] Yerine bir emîn âdem bulup kodı. 'Adl eyle ve zulmi def' it kimse'i incitme, didi. Ben atamuñ vaşıyyetin edâ itmek isterin. Eger sağ ve sâlim gelürsem saña 'ıvazlar virem, murâduña müyesser kılam, diyüp hazîneye girdi. Ol iki şandüğü çıkardı ve ol vaşıyyet eylediği deveye yükletti. Hâdemine ve haşemine and virdi. Kimseye benüm cezvüm dimeyesiz ve beni du'adan unutmayasız, didi. Andan devenin mehârın eline alup Şan'a memleketinden Medîne tarafına revâne oldu. Tâ ahşam zevâl olunca gitdi. Çün ahşam oldu, karañlık âlemi dutdı. Ebû'l-Mihcen melikzâde idi. Sefer, garîbliḡ ve karañlıḡ gördüğü yok idi. Çün bu üç dürlü hâl başına geldi, perişân oldu. Uyhusı dahı geldi, döndi deveye söyledi, eyitdi: Ey mübârek hayvân, ben sefer hâzer gördüğüm yokdur. Maksûdum Muhammed Muştafâ'yı [am] görmekdür. Beni ol maksûda Hâk emriyle sen irişdürgil, didi. Dahı iki şandük arasına yatdı. Bir şandük ipin üzerinden aşurdu bir şandüğe dahı bağladı ki nâgâh uyuyup düşmeyem, diyü andan uyhuya meşgûl oldu. Ol devecik çünki âhîr zamân peygamberinüñ ismin işitdi. Muḥabbet-i Muhammedî ve şevk-i Ahmedî birle ṭaban kaḡdı. Eliñ ahşamdan yürütüdi tâ şubḡ-ı şâdiḡ olunca. Kaçan kim şabâḡ oldu Hâk Te'âlâ ol uzaḡ yolu hayvâna yakın kıladı. Melekler yer ṭomarın dürdiler göz gördüğü vaktin Medîne şehrine çıkageldi. Çün deve Medîne şehrin gördi dahı ṭurdu. Gördi kim üzerinde olan insân dahı uyhu içindedir. Hemân dem ol mübârek hayvân [133b] silkindi. Ebû'l-Mihcen kolu şandük kenârına ṭokandı. Ol sâ'at uyandı gördi kim 'âleme güneş yayılmış. İpi üzerinden giderdi dahı kalkdı, oturdu. Gördi kim ilinde bir mübârek şehir yatur. Şükr idüp eyitdi kim: Hele bir şehre geldüm, varayın şehre konayın. Andan yoldaş şorayın, arkun arkun Medîne şehrine varayın. Maḡsûdum hâsıl kılayın, didi. Dahı devenüñ mehârın eline alup sürdi. Şehr uçuna geldi gördi kim nâgâh karşıısından on kişı çıkageldi. Ak şakallular, nefîs giysülüler. Birer ellerinde 'aşâ ve birer ellerinde tesbîḡ okur, zikr ü tehlîl ü şalavât getürürler, gelürler. Çün Ebû'l-Mihcen ol cemâ'ati gördi, devesin depdi. Dahı bunlara karşıu yürüdi. Ol kişiler dahı baḡdılar, Ebû'l-Mihcen'i gördiler. Nefîs giysüli, laṭîf sîretlü hûb sûretlü oğlan bir cemâd deveye binmiş ve ol deveye bir çift şandük yüklenmiş geliyorur. Bunlar dahı Ebû'l-Mihcen'i karşıuladılar. Çün yakın geldiler, eyitdiler: İy oḡlancık ne oḡlansın, yüküñ nedür, nereden gelürsin ve nereye gidersin, aduñ nedür, didiler. Ebû'l-Mihcen eyitdi: Bu şehre ne şehirdirler ve meliki kimdür, didi. Eyitdiler: Medîne şehridür, pâdişâḡı âhîr zamân peygamberi Muhammed Muştafâ'dur, didiler. Ebû'l-Mihcen eyitdi: Zihî görgülü Muhammed kim benüm geldüğüm bildi ve dahı yârenleri birle baña karşıu geldi, didi. [134a] Dahı diledi kim şandükuñ birin açâ, bir hemyân çıkara şaçu şaça. Eyitdi kim: Ey kavm, arañuzda Muhammed üzerine şaçu şaḡayın, didi. Eyitdiler kim, yâ oḡlan Muhammed bizümle degildür ve bizden irâḡ dahı degildür, didiler. Ebû'l-Mihcen eyitdi: Muhammed sizünle nice degildür ve sizden ayru nice degildür? Eyitdiler: Muhammed'ün vücûdı şimdi bizümle degildür evinde yâ mesciddedür. İllâ himmeti bizümledür. Bizden ayru degildür. İllâ sen ne oḡlansın bize eyitgil, didiler. Başladı Ebû'l-Mihcen atası Şan'a meliki eydügin ve düşde gördüğün ve Resûl ḡazreti öñünde îmân getürdügin ve cemâd deveyi on dört biñ akçeye alduḡın ve ol bir yük mâli ve cevâhiri devesiyle Peyḡamber ḡazretine nezr itdüğün bunlara bir bir ḡaber virdi. Çün ol kişiler bu ḡaberleri işitdiler, birbirine baḡışdılar. Zîrâ münâfiḡlar idi, eyitdiler: Görür misiz bu cāzûyı kendi

⁸ İfade, silik olduğu için okunamamıştır.

⁹ İştittik ve itaat ettik.

Medīne şehrinde oturur sihri ve cāzūlığı Şan'ā memleketine hükm ider, didiler. Döndiler, eyitdiler: Hey, oğlancık senüñ atanuñ 'ākıbeti hayr olmamış, pādīşahlık dirligin dirilmiş. İllā ölümi deminde cāzūlık hālinde ölmüş, didiler. Ebū'l-Mihcen bu sözi işitdi, eyitdi: Hey kavm ne 'aceb halksız. Ben Muhammed'üñ muhabbetine ol kuvvet ile geldüm kim degme bunuñ gibi [134b] herze sözden dönem mi, didi. Dağı devesin depdi yürüdi virdi. Pes ol münāfıklar ulularına eyitdi: Hey yaramaz hareket itdün, şimdi bu oğlan Muhammed'üñ katına vara māl u ni'meti ilete göstere. Birazdan ezān vaktinde Bilāl ezān okıya, biz dağı namāz kılmāğa varavuz bu oğlan bizi göre dağı Muhammed'e şora bunlar kimlerdür, diye. Ol dağı eyde kim yārenlerümdür diye. Bu oğlan dağı eyde kim bunlar senüñ niçe yārenlerüñdür kim senüñ hakkuñda işbunuñ gibi söyler[ler] seni diye. Muhammed dağı 'Ömer'e 'Alī'ye küfr hāletın ve fışk āletın bulalar, işümüñ ziyāne vara, didiler. Ol münāfıkların ulusu eyitdi: Bu fitne'i becerdüm yine ben başarin didi. Dağı çağırdı Ebū'l-Mihcen'üñ ardından kim tūr saña bir sözüm var söyleyeyin, didi. Ebū'l-Mihcen deve başın çekdi tūrdı. Çün münāfıklar yetişdiler, uluları tahsīn geldi, eyitdi: Āferīn gelsün yigit senüñ sıdkuna ki degme söze uymaduñ. Biz ol sözi kim söyledük seni şınayı söyledük. Zīrā bu Medīne şehridür ki ne deñlü şādıklar var ise anların bedeli münāfıklar dağı vardır. Çün sen şādıklardansın, gel seni Resül hāzretine iletelim, diyü ortaya aldılar, deveyi çökerdiler. Ol münāfıkların ulusu [135a] Ebū'l-Mihcen'üñ iki bölük misk bādi sacından dutdı, çekdi. Deveden aşağı yüzi üzerine düşürdi ve şol ayagın Ebū'l-Mihcen'üñ eñsesine başdı. Ol tokuz münāfıka işāret itdi. 'Aşā üşürdiler. Ol kadar darb urdılar kim kendüden bī-haber oldu. Başın yardılar ve gözün kan bürüdi, göremez oldu. Bedenin hūrd itdiler. Andan uluları eyitdi: Siz deve'i alıñ, bunu birle eve iletüñ. Ben bu oğlanı aldayın, bir kazāya dağı ugradayın, didi. Ol münāfıklar¹⁰ deveyi bağıradı bağıradı alup gitdiler. Ulu münāfık Ebū'l-Mihcen'i kara kana müstağrak mescid kapısında bıraktı. Kendi içeri girdi, gördi Hāzret-i Risālet oturur. Yanında Ebūbekr-i Şiddīk, karşısında Bilāl-i Hābeşī tūrur, ayruk kimesne yok. Ol mel'ün, münāfık, bī-dīn [ü] dād yā Muhammed, didi. Resül hāzreti eyitdi: Kimden gile kılursın, didi. Ol mel'ün eyitdi: Yā Muhammed, sen bize vaşıyyet idüp eyitdün kim eviñüze gelen konuğı mükerrerem tutuñ, eger bir kāfir dağı olursa dimiş idüñ. İmdi geçen gice evüme bir oğlan konuğ geldi. Şan'ā memleketinden ve gerçi putperest idi. Aldum, evüme geldüm, yedirdüm, içirdüm. Çün yatası vakt oldu eyitdüm: Oğlan ādemdür taşra olasun, didüm. Evüm içinde ehlüm arasında yer düzdüm yaturdum. Ben dağı cemā'atüm birle yatdum uyudum. [135b] Gā'ibde ne var idigün kim bilür? Meger ki oğlanuñ gönünde ayruksu niyyet var imiş. Bizi uyutduğundan şonra tūrur hāzīneme girür cemi' varlıgum iki şandūğa tōldurur. Bir Yahūdī'den on dört biñ akçe bir deve alup tūrur idüm. Ol deveye yükledür alup gitmez gine eve girür beşik içinde bir yatar bir oğlancığım var idi. Anı boğazlar dağı çıkup deveye binüp gider. Çün şabāh yerümden tūrup gördüm. Kazā kapularından üzerime bir kapu açılmış, belā saçularından hānedānuma bir saçı saçılmış. Feryād itdüm çabaladum, şabr itdüm kimseye bildürmedüm. Dört yaña yollara ādem kişiler kodum. Ol oğlan buldılar, getürdiler. Mālum tavarım baña döndi illā oğlancuğum kanı dönmedi. Resül hāzreti eyitdi: Ol oğlan ne kadar yaşındadır. Eyitdi: On üç on dört yaşında var idi. Pes Resül, Hāzreti Ebūbekr Şiddīk'a nazar itdi, eyitdi: Yā şāhibü'l-hayr on üç ya on dört yaşında oğlan garīblik illerde konuğ olup bunuñ gibi işler itmek nice ola, didi. Şiddīk, Allāhu a'lem ve resülühü didi ya 'nī bu şorduğunuz emri Hāk Te'ālā bilür Resülü bilür, didi. Resül hāzreti şordı, eyitdi: Şimdi ol oğlan kandanur? Ol münāfık mel'ün eydür: Yā Muhammed [136a] 'iyāl acusından çün kanlum elüme girdi. Bir iki vurdum, başı yarıldı. Çün işte mescid kapısında yatur, didi. Döndi Resül, Bilāl'e nazar kıldı, eyitdi: Yā Bilāl, ol oğlanı içerü getür göreyin ne şıfatlu kimsedür? Bilāl çıktı gördi. Bir oğlan kanlara topraklara müstağrak olmuş yatur...¹¹ Bilāl, Ebū'l-Mihcen'i getürdi, mescide girdi. Resül hāzreti eyitdi: Yā Bilāl, ol oğlanuñ başını yukarı kaldır bakayın, didi. Bilāl, Ebū'l-Mihcen başını yukarı kaldırdı. Meger kim münāfıklar Ebū'l-Mihcen'üñ başını döğerken yarılmış idi. Ol kan ile toprağa bulaşup balçık olup yüziüne şıvaşmış idi. Resül hāzreti eyitdi: Yā Bilāl, yağlıguñ ucını yaş [it], yüzünü sil, didi. Bilāl destmālın yaş itdi, yüzünü sildi. Şanasın kim kara bulut içinde

¹⁰ İfade, yazma metinde tekrar edilmiştir.

¹¹ Kelime silik olduğu için okunamamıştır.

bir bedr-i ay toğdı. Peygamber hazreti yüzüne nazar itdi. Döndi Ebû Bekr-i Şiddîk'a eyitdi: Yâ şâhibü'l-hayr 'acebdür ki eger bu söz bu oğlanuñ hakkında gerçek ise, didi. Meger kim ol münâfıkuñ adı Şuleyt ibni Şa'lebe idi. Resûl hazreti eyitdi: Yâ Şuleyt bu didigüñ nesneye şâhidüñ tanıguñ var mıdur? Şuleyt eyitdi: Ne'am, vardur. Ne kadar tanuğ gerek, didi. Resûl eyitdi: Yâ ibni Şa'leb iki tanık ve iki kişi dahı tanıklara tezkiye gerek. Ol münâfık eyitdi: Ben size tokuz kişi getüreyin, didi. Dahı sürdi, vardı, eyitdi: Gelüñ tanıklık virüñ ol oğlanı bunlara öldürdelüm soñra mâlı kısmet kılup üleşelim. Ol münâfıklar mescide geldiler. Çün ol haber Medîne şehrine şâyi' oldı. Ehl-i İslâm fevc fevc bölük bölük döküldiler. [136b] Çün çevre oturdılar. Ol münâfıklar dahı girdiler, selâm virdiler. Beşi bir yaña oturdılar. Şuleyt ibni Şa'lebe Ebû'l-Mihcen'üñ yanına geldi, eyitdi kim: Yâ Muhammed, kanlumdan kanımı dileyügeldüm, didi. Resûl hazreti ol tokuz münâfıka nazar itdi. Siz ne dirsiz? Ol münâfıklar örütürdiler. Eyitdi: Yâ Resûlallâh, biz cānı ne senüñ içün getürürüz ve ne hod ol kişi içün getürürüz. Bize Hağ Te'ālā'nuñ kelāmı birle bildirüp tıurursun kim kavlühü Te'ālā: "Ve lā tektümü's-şehādeh"¹² diyüp tıurursun ya'nı bildügüñüz tanıklık gizlemeñ bu emri eyidüp tıurursun. Biz tanıklık virirüz kim bu kişi anuñ hakkında ne didi ise gerçektür. Çün Resûl hazreti eyitdi: Yâ emîre'l-mü'minîn! Nazar itdi ki yâ 'Ömer al bu oğlanı meydāna ilet uğrılık kışāşın ve kan kışāşın şerī'at emriyle yerine getür, didi. Eflah ol oğlanı arkasına aldı. Halāyık ardınca bile çıkdılar. Siyāset yerine 'azm itdiler. Yine Resûl hazreti Ebû Bekr ile oturuğaldılar. Çün 'Ömer siyāset meydānına gitdiler. Bir taş üzerinde oturdu. Eflah Ebû'l-Mihcen'i meydān ortasında yaturdu. Kendi 'Ömer'üñ hıdmetine geldi. Yâ mevlā ne buyurursın, didi. 'Ömer eyitdi: Yâ Eflah evvel ol oğlanuñ uğrılığ haberin virdiler. Uğruluk kışāşın Hağ Te'ālā buyurupdur. Kavlühü Te'ālā: "Ve's-sāriku ve's-sārikkatü fakta'ü eydiyehumā"¹³ Ya'nı erden ve 'avretten [137a] uğruluk kılauñ ellerini kesüñ, diyü emr eyledi. Var ol oğlanuñ sağ elini kes, didi. Eflah, Ebû'l-Mihcen'üñ katına geldi, eyitdi: Hey oğlancık işbu o kişi arka berü giderdiler. Senüñ çün söz söylediler. Hiç sen nesne dimezsın. 'Ömer buyurdu ki sağ elüñ kesem ne dirsın, didi. Ebû'l-Mihcen söyledi eyitdi kim: Bir el kim put ziyāret itmiş ola ol ne lāyıkdur ol Muhammed gibi kişiuñ ve anuñ gibi Peygamber'üñ elin duta, didi. Dahı sağ elin kesdi illā acımadı, ağırmadı, zārılık kılmağı. Eflah 'Ömer'üñ katına geldi, eyitdi: Yâ mevlā, kesdim elin, didi. 'Ömer eyitdi: Var şol elin dahı kes zīrā eger bir ellü olsa ola kim bunuñ geregi iş elinden gelmeyeydi, didi. Eflah geldi: Şol elin dahı kesdi. Anı dahı 'Ömer'e 'arz itdi. Sağ ayağın dahı kes kim eger bir ayaklu olsa bir yerde oturaydı. İliden ile gezüp bunuñ gibi iş itmeyeydi, didi. Eyitdi: Yâ seyyidī, sağ ayağın dahı kesdüm ağırmaz, feryād eylemez, didi. Dahı el-hāşıl-ı kelām Ebû'l-Mihcen'üñ iki elin ve iki ayağın kesdiler. 'Ömer eyitdi: Ol oğlanuñ üzerinde kan kışāşı kaldı. Eyit bu halāyık İslām dīni muhabbetine güçlü gücü yetdüğü kadar odun getürsünler. Bu oğlanuñ kalan gevdesini oda yağalum kim ayruk kimse bir elden [137b] bir ele gelüp bir dīnden bir dīnde dahı olup gelüp müslümānluğın evinde konup mālına ve 'iyāline kaşd kılmasun, didi. Eflah halāyık odun içün münādī eyitdi. Cemā'at tefrika oldılar. Evlerine tağıldılar. Odun getürmege gitdiler. Ol münâfıklar dahı evlerine geldiler. Mālı kısmet ideler. Evvel ortaya hamr getürdiler kim içeler. Andan ol mâlı üleşeler. Bu tarağdan küretü'l-'aynı'r-resûl ve şemeretü fu'āde's-şabān ehlü'l-cenneti Ebī Muhammedi'l-Hasan ve Ebī Abdullāhi'l-Hüseyn rađiyallāhu'anhumā emīrü'l-mü'minîn 'Osmān hıdmetinden çıkup yemek yemege giderlerdi. Zīrā Hasan-ı rıza birle Hüseynü's-şehīd 'Osmān huzūrunda tilāvet-i Kur'ān iderler idi. Birisi altı yaşında ve biri dört buçuk yaşında idi. Gördiler kim Medîne şehrinüñ içinde kıpırdı var. Halāyık aşığa yukarı segirdirler. Bir kişiye haber şorup eyitdiler. Yoğsa dedemüz gene gāzā yarağında mıdur, didiler. Ol şahābe eyitdi: Yoğ yâ seyyidlerüm. Şol on kaçan kim yakın günlerde gelüp imān getürdiler. Evlerine benī ...¹⁴ bir oğlancık konuk olmuş. On dört yaşında. Yatacak vaktin hazīnelerin açmış, mālının almış, beşükde bir yaşar oğlancuğın öldürmüş, çıkup gitmiş. Duttılar getürdiler. Resûl hazretinüñ hıdmetinde tanıklık virdiler. Peygamber hazreti ol oğlanı 'Ömer'e virdi. Dahı iki elin ve iki ayağın kesdüirdi. Döndi bize emr itdi [138a] ki odun

¹² Metinde geçen ayetlerin mealleri "kuran.diyanet.gov.tr" adresinden alınmıştır. "Tanıklığı gizlemeyin." Bakara/283.

¹³ "Hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadının ellerini kesin." Mâide/38.

¹⁴ İfade, silik olduğu için okunamamıştır.

getürün kalan a'zāsını oda yanduralum, didi. Dahı geçüp gitdi. Hasan ve Hüseyin bakdı, eyitdi: İy karındaşum hiç ola mı kim on dört yaşında bir oğlan ilden ile yürüyüp uğruluk eyleye ve kan eyleye, didi. Döndi emîrî'l-mü'minîn eyitdi: Yâ ahî gel varalum, ol oğlancuk görelüm. Eger şöyle olursa kim ol yigit gönülümüze gözümüze yaraya, varalum dedemüz hazretine yalvaralum dilek itsün kurtarsun. Elin el yerinde ayağın ayak yerinde koyup du'ā kılusun. Eli dutsun ve ayağı deprensün. Bize yar yoldaş olsun, didi. Ol sâ'at emîrî'l-mü'minîn Hasan-ı rızâ ve Hüseynü's-şehîd-i Kerbelâ sürdiler, meydâna geldiler. Aşhâbuñ uluları odun getüre gitmişler idi. Ergenleri Ebû'l-Mihcen'ün çevresine üşmüşler idi. Kaçan kim Hasan'ın ve Hüseyin'ün gördiler, Ebû'l-Mihcen'e eyitdiler: Ey oğlancık uş Resûl hazretiniñ nûr-ı dîdeleri ve sürûr-ı sîneleri geliyorur. Hasan-ı rızâ ve Hüseynü's-şehîd-i Kerbelâ'dur, didiler. Ebû'l-Mihcen anı işitdi bir kez âh idüp teslîm oldu. Hasan ve Hüseyin dahı şaşdılar. Ol dem Hüseyin hazreti Ebû'l-Mihcen'ün eñegi altına şundi ve yüzünü yukarı kaldırdı. Hasan dahı Hüseyin'ün omuzundan [düşdi]. [138b] Hüseyin hazreti anı gördi. Ebû'l-Mihcen'i kodi. Karındaşınıñ üzerine [vardı] mübârek başın yerden getirüp dizi üzerine aldı ve Hasan'ın yüzine şu sepdiler. 'Aklı geldi, döndi Hüseyin'ün yüzine bakdı. Eyitdi: Eliñ ayağın sağ mıdur, didi. Hüseyin eyitdi: Ne'am sağdur. İllâ saña ne oldu, didi. Hasan eyitdi: Yâ Hüseyin kaçan kim eñegine yapışduñ ve yüzini yukarı kaldırdıñ, ben senüñ omzuñdan aşırı bakdum. Eyle şandım ki eli ayağı kesilen meydân içinde yatan sensin. Ben hod dedem hazretinden işidüp тұrurun ki her kişi kim boyıda, boşunda, gözde, kaşda ve yüzde ve a'zâda, revişde, güftârda, girdârda bir verzişi Hüseyin'üme beñzerse ol uğrı ve harâmî olmaya ve harâmzâde dahı olmaya diyüpdurur. Böyle didügi kandan dönüp bunuñ gibi iş kılduğı kandan, didi. Dahı ikisi bile 'imâmelerin ellerine aldılar ve 'alevî saçların tağıtdılar. Dahı dâd yâ Resûlallâh, didiler. Feryâd yâ cedde, diyü mescide geldiler. Kaçan kim Resûl bunları gördi ve gözleri yaşıla yaşıla tıldı. Eyitdi: Yâ veledî, güç gördüñüz kimden? Hasan eyitdi: Senden gördük ve Hüseyin dahı senden gördük didiler. Bunu işidüp Resûl hazretiniñ fermânı kalmayup gözleri yaşıla tıldı geldi. Eyitdi kim: Ey ciger küşelerüm, ben kendözüm bilürem kim âhiretde bir karınca [139a] benüm birle hak mu'talebe idemeye. Siz benden güç gördüñüz, didi. Andan emîrî'l-mü'minîn Hasan başın kaldırıp eyitdi: Yâ ceddâ, yâ Resûlallâh şallallâhu 'aleyke siz mübârek nu'kuñuzdan dimediñüz mi kim her kişi bir dürlü vechile Hüseyin'üme beñzeye ol kişi uğrı ve harâmî olmaya, didiñüzdi. Resûl hazreti eyitdi: Ol sözi şimdi dahı dirüm, didi. Bu sözi işidüp Hasan-ı rızâ vâveylâ [itdi]. Böyle didiñüz kandan, 'Ömer eline virüp elin ve ayağın kesdürmek kandan, didi. Böyle dise Resûl hazreti ibtisâm idüp gülümseyüp Ebûbekr-i Şiddîk'a nazar kıldı. Eyitdi: Yâ şâhibe'l-hayr ol vaqt kim Bilâl ol oğlanuñ elinden şadır oldıysa dimediüm mi zîrâ şüretde Hüseyin'üme beñzerdi, didi. Eyitdi: Yâ veledî, şimdi sizüñ dilegiñüz ne nesnedür? Eyitdiler kim ol oğlan bizümle yâr ola, didiler. Pes Resûl hazreti Bilâl'e eyitdi: Vargıl 'Ömer birle aşhâbı alup gelgil, didi. Bilâl meydâna geldi. Aşhâbı alup gine Resûl hazreti katına geldiler, oturdılar. Resûl hazreti yine Bilâl'e nazar kıldı: Var ol on kişi[yi] oku bunda gelsünler, didi. Bilâl 'azm itdi. Ol münâfıkıların evlerine vardı, kapu vurdu. Ev ıssı kapuya çıkdı. Tahta yaruğundan taşra bakdı, gördi. Kapu önünde тұran Bilâl'dür. [139b] İçerüye işâret itdi. Hamr âletin getürdiler. Andan taşra çıkdılar. Bilâl eyitdi: Sizi Hazret-i Resûl taleb kılur, didi. Ol münâfık eyitdi: "Es-sem'â ve't-tâ'ate lillâh ve lilesülihi" didiler. Ammâ siz varuñ uş biz dahı varduk, didiler. Dahı içerü girdiler. Yoldaşlarına eyitdiler: Beñzer kim bizden ol oğlanı dilek ide, elin ayağın yerinde koya dahı du'â ide efsûn okıya. Eli ayağı tutup тұrdığı vaktin kim Muhammed'ün katında kala. Çün namâz vakti ola, biz dahı namâza varavuz. Ol oğlan bizi göre dahı döne Muhammed'e şora. Eyde kim: Yâ Resûlallâh, bu kişiler senüñ neñdür, diye. [Resûlallâh] Eyde kim, aşhâblarumdur, diye. Oğlan eyde kim: Bunlar senüñ niçe aşhâbuñdur kim senüñ hakkında işbunuñ gibi işler işleyüp ve sözler söylediler, diye. Muhammed dahı 'Ömer'e baқа. 'Ömer тұra, bizüm koynumuz araya, putlarımız bula ve evimüz araya. Başup küfr âletlerin ve fişk âletlerin bula. İşimüz ziyâne vara. Gelüñ cehd idüñ oğlanı bağıslamañ, didiler. Dahı tonların giydiler ve imâmelerin başlarına aldılar. Ellerin boyunlarına şaldılar. Birer ellerine 'aşâ ve birer ellerine tesbîh aldılar. Zikr okuyu, şalavât getirü mescide geldiler. Çün içerü girdiler. Resûl hazretine selâm virdiler. Dahı geçüp beşi bir yaña ve beşi bir yaña oturdılar. Evvel kim bundan ötürü [140a] тұrdı ol 'aşık-ı rāsītın ve ol aşdaķı'l- muşaddıķın ol şeyh u şuyūhu'l-muħaķķıķın ol

baħr-i i'tikâd ol ma'den-i yakîn ya'nî emîrû'l-mü'minîn Ebûbekr-i Şiddîk tırdı, selâm virdi. 'Aleyke aldılar ve eyitdiler: Beni bilür misiz? Ol münâfıklar eyitdiler: Ger bilürüz, didiler. Şiddîk eyitdi: Ben kimüm, didi. Münâfıklar eyitdi: Benî Teym 'Arabî'nün re'isi ve hem Muħammed Muştafâ'nuñ mağara içinde yârisin, didiler. Eyitdi: Bu zâhirimdür bâtınım daħı bilür misiz? Ol münâfıklar eyitdiler: Yok. Ebûbekr eyitdi: Bâtinuñ daħı budur kim bir gün Ĥazret-i Resûl ('am) Cebrâ'il'e şordı kim bu yerler gökler ĥilķate gelmeden ve yaradılmadan ne var idi, didi. Cebrâ'il eyitdi: Vahdet meydânı idi. Eyitdi kim içinde ne var idi? Eyitdi kim yâ ĥabîbî bir nûrdan direk var idi. Üzerinde iki gögercin var idi. Resûl ĥazreti eyitdi kim ol gögercin birisi benüm cānum idi ve biri Ebûbekr cānı idi. Ĥiķāb-ı 'izzetden nidâ geldi kim uçuşuñ, her kañguñuz geçerse āħir zamān peygamberligiyle şefâ'at ĥilķatin aña vireyin, didi. Daħı benüm cānumla Ebûbekr cānı uçdılar. Kehānetin ya'nî peygamber ĥazreti mübārek şağ elinüñ şehādet barmağıyla orta barmağın kuşa tırdı eyitdi: Cānlarumuz uş [140b] bu barmağlar gibi uçdılar. Orta barmağ şehādet barmağın ne kadar geçmiş ise benüm cānum Ebûbekr cānını ol kadar geçdi. Lā cerem ol mertebe baña döñdi. Ebûbekr eyitdi: Ĥazret-i 'izzetde mertebem şol ĥindedür. Gelüñ bu oğlanı baña bağışlañ. 'Arşa-i 'araşāt olsa Ĥaķ Ĥazretine yüz uram, sizüñ için bir destgîrlik kılam, didi. Eyitdiler kim: Yâ 'atîķ senüñ Ĥazreti 'izzetde muķarreb olduğından bize ne? Yakın olursañ daħı senüñdür ve ırāķ olursañ daħı senüñdür. Biz ol oğlanı saña bağışlamazuz, didiler. Ebûbekr epsem oldı. Bu nevbet ol müşîrû'l-mübeşşer ve ol vezîrû'n-nezîr, ol ĥayru'l-māl ve 'l-me'āb emîrû'l-mü'minîn 'Ömer İbni'i-Ĥaķķāb rađiyallāhu 'anh yerinden örü tırdı, selām virdi. 'Aleyke aldılar. Beni bilür misiz kimim, didi. Ol münâfıklar eyitdi: Bilürüz, Benî 'Adî 'Arabî'nuñ dilbendi 'Ömer İbnü'l-Ĥaķķāb'sın, didiler. Eyitdi: Bu zâhirimdür, bâtınım daħı bilür misiz, didi. Eyitdiler: Bilmezüz. 'Ömer İbnü'l-Ĥaķķāb eyitdi: Peygamber ĥazretinden işidüm kim gerekdür ki kıyāmet güninde Ĥaķ Te'ālā kudret diliyle 'Ömer'e selām vire ve daħı buyurdi kim eger benden soñra peygamber gelür olsa 'Ömer peygamber olısar, didi. Gelüñ imdi bu mertebeli kişiy e oğlancuğı bağışlañ. Ol münâfıklar eyitdiler: Yâ 'Ömer senüñ mertebenden bize ne faħr? Biz ol oğlanı saña bağışlamazuz [141a] didiler. 'Ömer daħı epsem olup oturdi. Pes ol mağfûr, merĥûm, maķķûl, mazlûm, cāmi'ü'l-Ĥur'an, ĥāfizu'l-lisān, emîrû'l-mü'minîn 'Osmān İbni 'Affān rađiyallāhu 'anhu yerinden ururtırdı, selām virdi. 'Aleyke aldılar. Eyitdi: Beni bilür misiz kimem, didi. Ol münâfıklar eyitdi: Bilürüz Benî Ümeyye 'Arabî'nuñ melîķi ve Muħammed Muştafâ'nuñ güveyisin, didiler. 'Osmān eyitdi: Bu zâhirimdür, bâtinuñ daħı bilür misiz, didi. [Eyitdiler: Bilmezüz.] 'Osmān eyitdi: Ĥazreti Resûl'den işidüp tıurun kim her bir peygamberüñ uçmaķ içinde koñşusu olısar. Benüm koñşum 'Osmān bin 'Affān olısardur diyüp durur. İmdi Ĥaķ Sübhānehu ve Te'ālā tanıķ olsun ol koñşuluğı ben size virem. Ol oğlanı baña bağışlañ, didi. Ol münâfıklar eyitdiler: Yâ 'Osmān uçmağa girdüğümüzden soñra gerekse peygambere yakın olalum ve gerekse ırāķ olalum. Biz ol oğlanı saña bağışlamazuz, didiler. 'Osmān daħı epsem oldı, oturdi. Bu nevbet ol kâşif-i künûz-ı şerî'at, ol 'atıf-ı rumûz-ı ma'rifet, ol 'ārif-i rükûn, zükûr-ı ĥaķıķat ol seyyidü'llāhi'l-mülûk, ol ibni 'ammi Resûl mużhiru'l-'acāyib muğarraķu'l-kitāyib emîrû'l-mü'minîn 'Alî ibni Ebî Tālîb rađiyallāhu [anhu] yerinden örütürdi. Selām virdi. 'Aleyke aldılar. Beni bilür misiz kimüm, didi. Eyitdiler: Bilürüz. İslām dîninüñ ...¹⁵ Müslümānlık leşkerinüñ ser-firāzı Resûl ĥazretinüñ vaşıyyeti hem-vārişi [141b] ve hem güveysi 'Alî bin Ebî Tālîb, didi[ler]. Eyitdi: Bu zâhirimdür, bâtınım daħı bilür misiz, didi. Eyitdiler: Yok bilmezüz. Ol emîrden vāķıf degilüz, didiler. İmām 'Alî eyitdi: Ĥaķ Te'ālā kıyāmetde uçmaķ içinde şarāb-ı tāhirüñ sākîliğin baña viriserdür. Evvel Resûl ĥazretine iletiserem. Resûl ĥazreti Ādem ĥaķķıya teklîf idiser yine Ĥazreti risālet İbrāhîm peygambere viriser, İbrāhîm daħı Mūsā'ya gönderiser. Mūsā 'İsā'ya gönderiser ve 'İsā Nūĥ'a ve Nūĥ daħı Dāvûd'a gönderiser. Mecmû'-ı enbiyā birbirine teklîf [idüp] içmeyeler. Tā ki server-i enbiyā Muħammed Muştafâ içmeyince. İmdi Ĥaķ Sübhānehu ve Te'ālā tanuķ olsun. Evlāduñuzu 'aşîretüñüzü birle suvarup kandurmayınca ne Resûl ĥazretine içürem ve ne kalan peygamberlere içürem. Tek siz ol oğlanı baña bağışlañ, didi. Ol münâfıklar eyitdiler: Yâ 'Alî eger şarāb-ı tāhûrî içmek naşîb oldıysa içevüz gerekse peygamberden oñ içelüm gerek soñ. Biz ol oğlanı saña virmezüz, didiler. İmām epsem olup oturdi. Ol seyyid-i

¹⁵ İfade silik olduğı için okunamamıştır.

sādāt ve hūlāşa-i mevcūdāt, şefī'-i ümmet ve habīb-i Hāzreti Muhammedi'l-Muṣṭafā ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem örü tırdı. Mecmū'ı hāzır olan aşhāblar ile tırdılar. Hāzreti server mübārek eli birle şahābeye işāret kıldı ve mübārek dili birle iclisü buyırdı. Aşhāb atırdılar. Döndi Peygamber [142a] hāzreti eyitdi: Beni bilür misiz, ben kimüm, didi. Ol münāfıklar eyitdiler: Ne'am bilürüz. Hātem-i enbiyā Muhammed Resūlullāh'sın, didiler. Resūl hāzreti eyitdi: Bu zāhirümdür, bātınım daḥı bilür misiz, didi. Eyitdiler: Bilmezüz. Pes Resūl hāzreti eyitdi kim: Ben şol mertebelü kişiyem kim Hāḡ Te'ālā eyitdi: Yā Muhammed, levlāke lemmā ḡalaḡtu'l-eflāk, didi. Ya'nı eger sen diñlimeseñ ben felekleri yaratmazdum, diyüp durur ve hem kıyāmet günü beni şefā'at birle sevindürüp durur. İmdi Hāḡ Te'ālā ṡanık olsun kıyāmet günü olıcak sizi ve zürriyyetiñizi ve şoyuñuzu ḡōcam ḡazretinden dileyüp almayınca uçmaḡa koymayınca daḥı kişiyem destür virmeyem. Tek baña ol oḡlancuḡı baḡışlañ, didi. Ol göñülleri ṡaşdan ṡatudan ṡatı münāfıklar eyitdiler: Yā Muhammed, sen eydürsin Kur'an ḡaberinden kim ṡavlühü Te'ālā: Menzellezi yeşfe'ü 'indehu illā bi iznihi¹⁶ dırsın. Bizüm şefā'atümüze ḡōcandan destür olmaya sen gücile şefā'at idebilür misin? Biz ol oḡlanı saña daḥı virmezüz, didiler. Aşhāb içinde bir ḡurri' ḡopdı yukarı lāciverdi' kubbe üzerinde 'arş-ı 'azīm ditredi. Felekler ve melekler birbirine doḡuşdılar. ḡaṡan-ı rızā ve ḡüseyn-i şehīd ṡaḡrışdılar. Eyitdi: Yā ceddā, yā Resūlallāh bu on kişı münāfıklardır, didiler. Hāzreti risālet şöyle ḡayrān ve sergerdān içinde ṡururken peyk-i Hāzreti ṡāvūs-ı melā'ike Cebrā'il 'aleyhisselām yetüşiḡeldi. Eyitdi: Yā Habībī Hāḡ Sübhānehu [142b] ve Te'ālā size selām idüp buyurur kim minberüñizi meydāna ṡıkarasız daḥı mi'rāca ṡıḡduḡuñuz gice geydüḡüñüz ṡonuñuz ḡıyesiz ve ol 'imāme ki ol gice şarınmışduñuz şarınuñ ve ridāñuzu boynuñuza bıraḡuñ ve aşhābuñuz birle meydāna ṡıḡuñ daḥı minbere aḡuñ ol oḡlanı[n] binüp ḡeldüḡi deve'i ḡetürüñ. Minbere ayaḡından baḡlan ve 'imāmeñ ucunu ol devenüñ başına örtüñ. Hāḡ Te'ālā ḡazretinden deveye dil virmek dilen. Deve keyfiyyet-i ḡāl-i nevk gibidür, ṡanıklık vire, didi. Daḥı Cebrā'il 'urüc itdi, maḡāmına ḡitdi. Resūl hāzreti ḡādimlerine emritdi. Eyitdi kim minberim meydāna ṡıkaruñ, didi. Daḥı kendi menziline ḡirdi. Ümmü Seleme evine ḡeldi. Mi'rāc gicesi ḡıydüḡi ṡonunu ḡıydı. Ol gice şarındıḡı 'imāme'i şarındı. Meşḡūr rivāyet ya'nı rāviler ittifaḡ itmişlerdür ki Resūl ḡazretinüñ on yāreninüñ birisi 'Abdurrahmān Bin 'Avf¹⁷ (rđ) ḡarbe ḡöndermek istedi. Eyitdi: Yā 'Abdurrahmān yürü var ḡazā yaraḡın kılup ḡel, didi. 'Abdurrahmān menziline ḡeldi, cübbe ḡıydı ve silāḡın ḡuşandı. Başına miḡfer urındı. Ya'nı ṡokalar ḡıydı, döndi başınuñ üzerine bir ḡara 'imāme şardı. Daḥı Resūl ḡazretinüñ ḡıdmetine ḡeldi. Payḡamber ḡazreti ḡaçan kim 'Abdurrahmān'a [143a] naḡar kıldı, eyitdi: Ne'am yā 'Abdurrahmān cemi' düzenüñ ḡāziler düzenidür. Amma şol başındaḡı imāme ḡāzīyāne degildür, didi. Daḥı mübārek ḡademinüñ üzerine ṡırdı şındı. Mübārek eli birle 'Abdurrahmān'[ıñ] 'imāmesin aldı ve şaruḡı ṡözdü. Kendü mübārek başında ikileyin şardı. Daḥı ṡaraf aşdı. Ya'nı leşker evbin aşdı. Eyitdi: Yā 'Abdurrahmān ḡāzilerüñ 'imāmesi işbu ne' ile şarılmak ḡerekdür, didi. Aşhāb 'imāmelerin eyle şarınur oldılar. Resūl hāzreti mi'rācdāḡı ridāsını boynuna bıraḡdı. Daḥı aşhābınuñ ṡatına ṡıḡdı. ḡün aşhāb Peyḡamber ḡazretinüñ cemālin ḡördiler. Eşşalātu ve's-selāmu 'aleyke yā Resūlallāh, didiler. Eyitdi: Ol oḡlan binüb ḡeldüḡi deve'i ḡetürüñ, minber ayaḡında ṡü ḡerüñ. Peyḡamber ('am) mübārek ayaḡunuñ üzerine ṡırdı. Hāḡ Te'ālā ḡazretine ḡamd ü ḡenālar itdi. Ve mübārek dili birle muṡaḡḡar rūḡına selām virdi, döndi mü'minlere ḡayr du'ālar kıldı. Andan mübārek başındaḡı 'imāmesinüñ ucunu ṡözdü. Ol devecüḡüñ başına bürüdi. Daḥı mübārek elini du'āya ḡaldırdı. Münevver yüzünü ḡazreti 'izzetüñ dergāhına ṡıtdı. Daḥı ol deveye dil diledi. Eyitmişlerdür kim Hāzreti Resūl'üñ ḡalan peyḡamberlerden [143b] ulu mertebesi oldu kim du'āsın dili ucına ḡetürmedin müstecāb olurdu. Ol demde henüz daḥı du'ā iderken dileḡi ḡabül olurdu. Ol deve başını 'imāme altından ṡıkarup şāmit iken nāṡḡ oldu. Evvel eyitdi kim: Esselāmu 'aleyküm yā seyyidi'r-rūsūl yā resūlallāh ente Muhammedü'r-resūlullāh ve ene eşhedü en lā ilāhe illallāh ve eşhedü enne Muhammeden 'abdühü ve resūlühü, didi. Andan Resūl hāzreti eyitdi: Ey mübārek ḡayvān ḡandan ḡeliürsin, şāhibüñ kimdür, ne vilāyetdensin, ḡāl-i keyfiyyetüñ nedür, ol Ḳādir'üñ ḡürmetiyṡün kim seni yoḡ iken var kıldı, şāmit iken nāṡḡ kıldı, dile

¹⁶ "Onun izni olmadıkça katında ḡiḡbir kimse şefaāt edemez." Bakara/255

¹⁷ Kelime "Avf" şeklinde yazılmıştır.

gelgil, didi. Andan ol deve başladı Şan'ā meliki düş gördüğün serencām ve encām ne olduğun bir haber virdi. Eyitdi: Yā Resûlallāh ol oğlancık kim māl u kumaşı ben getürdüm. Anuñ hāli ne oldı? Resûl hazreti emritdi kim ol oğlanı getüreler göre. Peygamber hazretinüñ hādimleri geldiler. Bir kilīm getürdiler. Ebû'l-Mihcen'üñ gevdesin ol kilīme koydular. İki elin ve iki ayağın gögsi üzerine kodılar. Ve dört yanından getirüp minber önüne getürdiler. Kaçan kim ol devecik Şan'ā memleketinden gelüp Medīne şehri kenārında bu on kişiye buluşup oğlanı indirüp dögdüklerin ve kendüyi alup evlerine [144a] iletdiklerin haber virdi. Ve Ebû'l-Mihcen'i ol hālde gördi ise başı minberüñ ayağındağı taşa urup haşhaş oldı. Hemān cān teslīm eyledi. Çün bu işi Peygamber hazreti aşhāblarla gördiler. Halāyıkūñ içinde garā vü zārılık āvāzı 'ayyūka irişdi. Tā kim ol dem Cebrā'īl-i emīn yetişdi. Eyitdi: Yā Habībī, siz ağlamañuz eger siz ağlayacak olursañuz yidi kat felegüñ melegi ve sekiz uçmağüñ hūrīsi ağlar. İmdi Hāk Sübhānehu ve Te'ālā size selām kılup eydür ki taqdīr-i ezelde bu yazılmış idi. Eger habībünüñ dilegi olursa kim ol oğlan gine dirile. İmdi aşhābıma eyitsün. Her biri 'ömürlerinden biraz bağışlasunlar. Ol benden dilesün ben ol oğlana cān vireyin dirilsün, didi. Dağı 'urūc makāmına gitdi. Resûl hazreti bu haberi işidüp aşhābına 'arz itdi. Her birisi 'ömürlerinden kıyabildüğü kadar 'ömür virdiler. Resûl hazreti eyitdi: Yā 'Alī cemī'-i cömerdlerüñ başı sensin. Niçün söylemezsin, didi. İmām eyitdi: Yā Muḥammed, yā Resûlallāh eger ben bilsem ne kadar 'ömrüm vardur, 'ömrümden bu kadar anuñ olsun disem. Belī bu kadar vardur kim işbu menzilime varayın iki rek'at namāz kılayın ve vaṣiyyetüm eydeyin. Dağı ben kabz olayın. Bāḳī 'ömrüm bu oğlancuğüñ olsun, didi. Ol sâ'at yine Cebrā'īl [144b] geldi eyitdi: Yā Resûlallāh Hāk Te'ālā 'azamet birle size selām kılur. Selām birle derün esenlik gönderür. Eydür kim bu cemī' yaratduğum kullarum benüm keremümden utanurlar. Ben kerīm pādīşāh 'Alīnüñ kereminden utandım. İmdi ol cemī'-i aşhābuñ 'Alī keremine 'ömürlerin bağışladım ve ol oğlana altmış yıl 'ömür bağışladım. İki elin ve iki ayağın gine yerlü yerine kosun du'ā kılsun. Ben dağı anuñ du'āsın kabül kılam. Kudretüm izhār itsün, didi. Resûl hazreti bu sevinçle hādimlerine emr itdi. Ebû'l-Mihcen elin el yerinde ayağın ayak yerinde kodılar. Peygamber hazreti el du'āya getürdi. Eyitmişlerdür kim hazreti risālet el du'āya getürücek cemī'-i ferīşteler el açup āmīn didiler. Çün Resûl hazreti du'āya meşgûl oldılar. Ferīşteler birle aşhāblar āmīn didiler. Ol dem du'ā-yı Muḥammedī ve da'vet-i Ahmedī icābet nişānına mukārīn düşdi. Kudret emrinden cān irişüp el dutup ve ayak tutup Ebû'l-Mihcen gāzī evlā(?) dilāveri(?) cihāzı ridā altından kalkageldi. Hōş āvāz ile eşhedü en lā ilāhe illāllāh vahdehu lā şerīkeleh ve eşhedü enne Muḥammeden 'abduhu ve resûluhu diyü turdı. Çün aşhāb anı gördiler çağrışup eyitdiler kim eş-şalātu ve's-selāmu 'aleyke yā resûlallāh didiler. Andan Resûl hazreti minberden aşağı indi. ...¹⁸ eli birle Ebû'l-Mihcen'üñ elin [145a] aldı. Mescide revān oldı. Emīrū'l-mü'minīn 'Alī'ye (raḍiyallāhu ['anhu]) buyurdi. Ol on münāfıkları dutdılar. Ol cemī' olan oduna urdular. Ol münāfıkları ol oda yakdılar. Varup evlerin yağma kılup ol iki şandüğü alup geldiler. Peygamber hazreti ol mālī üleşdirdi. Ebû'l-Mihcen Resûl hazretinüñ hıdmetinde tātā 'ibādete meşgûl oldı. Tā kim 'Irak vilāyetinüñ feth olunca ol vaktin aşhāb birle 'Irak'ıñ fethine bile gitdi. Kısır pādīşāhınüñ bir begi vardı kim Rüstem dirlerdi. 'Azīm cesīm kişi idi. Ol Rüstem Ebû'l-Mihcen'i şehīd eyledi. Bu haber 'ālemler içinde zāhir oldı. Mu'cizāt-ı Muḥammedī illerde dillerde zāhir oldı. Ebû'l-Mihcen hikāyeti tamām oldı.

Fā'ilātün- Fā'ilātün- Fā'ilün

Saña cānuñ gerekse vir şalavāt ey mü'minün

Temmet

Kim bu du'adan añar ise işbu haṭṭuñ şāhibin

Hayra yazsun şerrini anun kirāmen kātībīn

¹⁸ İfade, silik olduğu için okunamamıştır.

Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi/06 Hk 1637/5**Hikâyet-i Ebû'l-Maḥcen¹⁹**

- [101a] 1 *Ol uzak yolları Hâk kıldı yakın / Şubḥa dek bu şehre ol geldi yakın²⁰*
Çün Medīne şehrini gördi turur / Silkiniben şāhibini uyarur
İlinde gördi bir şehir-i laṭīf / Aña varmağa 'azm kıldı ol şerīf
Didi bu şehre varayın ben hele / Bunlarda yoldaş bulunursa kim bile
- 5 *Geldi bu şehriñ ucında nev-civān / On kişiye tuş oldu [ol] nāgehān*
Aḳ şaḳallı cümlesi giymiş 'abā / Her birinüñ ellerinde bir 'aşā
Tesbīḥ okurlar şalavāt virürler / Böyle bu vech ile bunlar yürürler
Çün Ebū'l-Maḥcen bunları gördi ḥōş / Nāḳasın bunlara karşı sürdi ḥōş
Ol nigāri bunlar daḥı gördiler / Ne kişisin diyüp [101b] elden şordılar
- 10 *Didi oḡlan anlara ne eydür / Bu ne yerdür bunda kim şehriyār*
Didiler budur Medīne ey şafā / Şehriyār Muḥammed Muştafā
Gūş idicek anuñ adun ol hemān / Şevḳ ile āh idüp oldu şāzumān
Didi var mı arañuzda diñ baña / Tā ki saçular saçaydum ben aña
Didiler kimsin nidersin sen anı / Eydivir kim iletelim biz seni
- 15 *Didi Şan 'ān mālikinüñ oḡlyam / Muştafā'nuñ 'aşḳuna baḡrım taḡlıyam*
Atası ĩmān getirüp öldüğün / Bu kadar nesne vaşiyyet kılduḡun
İşidicek bunlar oḡlanuñ sözün / Kaşd kıldılar dutalar kendüsin
Didi bu cāzū evüñde oturur / [102a] Şihriye Şan 'ān'dan ādem getirür
Dir Ebū'l-Maḥcen bulara ḳul beni / Sizden özge bilmişem ben anı
- 20 *Bu ne sözlerdür söylersiz baña / Cānı dilden 'āşık olmuşam aña*
İnşā'allāh ben aña varsam gerek / Hāḳ-i pāyine yüzüm sürsem gerek
Böyle diyüp döndi bunlardan revān / Gör ne fitne düzdiler bunlar hemān
Birbirine didiler kim bu civān / Bizi varup söyler ise nāgehān
Ger 'Alī'ye dirler ise ḥālimüz / Öldürüp alurlar mālımız
- 25 *İmdi bu derde bulalum biz devā / Çü mālımız bizim kırılmaḳ ne revā*
Çünki bu tedbīri anlar itdiler / Yetüp ardında oḡlanı tutdılar
İçlerinden biri [102b] key mel 'ün idi / Taş baḡırlu kelb idi maḡbūn idi
Şaçına yapışdı çekdi oḡlanı / Nāḳasından yere düşürdi gördi

¹⁹ Başlık sonradan eklenmiştir.²⁰ 1. Beyit "Hâzâ Hikâyet-i Pâdişâh-ı San'â Mu'cizâtü'n-Nebî (AS)" başlıklı eserin 36. beytidir. Metin için bk. Karaman, *agm.*, s. 101.

- Dögdiler sögdiler itdiler cefâ / Gör neler çekdi [be] aşkı Muştafâ*
- 30 *Devesin mâlin aldı kalanı / Aḥmed'e iletdi biri oğlanı*
İçerü girdi Resûl'e söyledi / Yâ Muḥammed diyüp efgân eyledi
Muştafâ çün gördi anlara bu işi / Didi feryâduñ nedendür yâ kişi
Didi yâ Aḥmed vaşiyyet itdünüz / Konuğuñuz hoş tutuñ didiñüz
Milk-i Şan 'ân'dan bir oğlan bu gice / Baña konuğ oldu kim işit nice
- 35 *Bilmedim uğrı imiş ben anı / Gör ne mağbûn eylemiş ol beni*
 [103a] *Mâlimi almış hıyânet eylemiş / Oğlum öldürmüş ihânet eylemiş*
Nesne virüp şaldum âdemler aña / Dutar getirür şimdi saña
Baña degdi mâlimi kıldum kabûl / Lîk oğlum kanı kaldı yâ Resûl
Şordı Aḥmed ne kadardur ulu mı / Didi on dört yaşındadır şafî
- 40 *Bu kadar yaşında bir tıfl-ı ğarîb / Sen did[g]üñ buña key 'acîb*
Kanı ya şimdi oğlan kındadır / Yâ Resûlallâh getürdüm bundadır
Aḥmed eydür yâ Bilâl ol oğlanı / Yüri al gel görelüm kimdür anı
Def'aten çıkdı getürdi ol emîn / Kana ğarķ olmuş yaturdı nâzenîn
Ḥazreti Aḥmed Bilâl'e söyledi / Başıñı kaldur yüzüñi sil didi
- 45 *Çünkü sildi yüzüni anuñ Bilâl / [103b] Nûr içinde zâhir oldu hûb cemâl*
Şanasın çıkdı bulutdan bedr-i ay / Rûşen oldu şu 'lesinden cümle cāy
Didi Bû Bekr'e Muḥammed bu ne hâl / Bu tıfildan bu fesâd olmak muhâl
Gerçi kimdür bilinmez bu civân / Lîk sîmâsında var nûr-ı îmân
Aḥmed eydür eyledüñ da 'vāya / Şâhidüñ var mı getir bu ma 'nāya
- 50 *Getüreyin diyüp gitdi ol er / Geldi yoldaşlarına virdi haber*
Ol münâfıklara didi tîz turuñ / İtdigim bühtân[a] tanuqluķ virüñ
Oğlanı bu cāzûya öldürdelüm / Sizüñ ile mâlı kışmet kılalum
Ol münâfıklar Resûl'e geldiler / Gitdiler yalan şehâdet itdiler
 [104a] *Didiler kim bilürüz biz bu işi / Da 'vâsında gerçek eydür bu kişi*
- 55 *Şâhidüz buña şehâdet iderüz / Bu şehâdetde şadâķat iderüz*
Diñleyüp Aḥmed bunlaruñ sözini / Pes 'Ömer'den yaña döndi yüzini
Dînimüzde yâ budur esâs / Şer'ile sen alasın andan kışâş
Ṭurdu yiründen 'Ömer kıldı âh / Nidelüm çün böyledür emr-i İlâh
Emr idüp elin ayağın bağladı / Merḥamet kılup velî çok ağladı
- 60 *Kimseye bu resme bühtân olmasun / Bu yalandan cigeri kan olmasun*

- Yâ İlāhî kullaruñı kıl ıraķ / Görmesünler zulmden derd ü firāk
 Sen Kerīm 'sin sen Raḥīm 'sin sen 'Azīz / Şerr-i dünyādan bizi kılğıl temiz
 Çün 'Ömer geldi nigāruñ [104b] yanına / Āteş-i fūrkat bıraķdı cānına
 Kūlına didi kim al bu oğlanı / Var siyāset yerine ilet anı
- 65 Eflaḥa getürdi anı ol zamān / Getürüp meydānda ķodı hemān
 Didi yā Mevlā buyurgıl sen baña / Tā cezāsın vireyim ben de buña
 Serīķa itmiş ellerini kes didi / Geldi şol dem kesdi yanında ķodı
 Bu Ebū 'l-Maḥcen nihānī söylenür / Kendü nefsiyle sözün eylenür
 Dir kesdiñ ol ellerim degdi puta / Ne revādur Aḥmed 'üñ elin öpe
- 70 Şükr²¹ ider ol ḥāline guşşa yimez / Şāz olur anlara hiç nesne dimez
 Kesdiler ayaklarını hem anuñ / Mü 'min iseñ yakıla cānuñ tenüñ
 Didi virüñ [105a] ol ayağı anlara / Kim varup secde kıldı putlara
 İllere ḥükm eylediler kim vara / Kim alup otlar yakalar yerine
 Didi yanarsam revādur ben ġarīb / Zīrā aşluñda cezāyam ben ḥabīb
- 75 Ğurbet andan tāt u ṭaḥṭdan ayruyam / Bu sebebden derde düşdüm şayruyam
 Ruḥlarıñ şem 'ine çün pervāneyem / Yā Nebīyyallāh koñ beni yanayım
 Bu taraḫdan ķurretü 'aynū 'r-resūl / Ya 'nī kim ol mīve-i rūḫu 'l-bütül
 Ol sa 'ādet gülşeninüñ gülleri / Ol fūrāset bāğınıñ bülbülleri
 Cān içinde cān olan ol cānlara / Hūrī [vü] rıdvān dire cānānlara
- 80 Ḥavz-ı kevşer şerbetinüñ sākīsi / [105b] Ol Hüseyinlen Ḥasan ki ikisi
 Ḥōcadan gelürler iken şems-vār / Gördiler kim ḫalk içinde fitne var
 Bir kişiden şordılar kim hey kişi / Di nedendür böyle ḫalkuñ çün işi
 Didi az yaşı içinde bir cüvān / Kan idüp hem serīķa itmiş nāgehān
 Diñledi da 'vāsını anuñ Resūl / Şer 'ile pes katline ḥükm itdi ol
- 85 İşidüp ol iki server-i mu 'in / Āḫ idüp derd ile kıldılar emīn
 Birbirine didiler gel varalum / Dedemüze varalum yalvaralum
 Ol zamān kim alup āzād eyleye / Anuñ ile bizi ḥōş şāz eyleye
 Uş saña irdi Hüseyin ile Ḥasan / Ola kim sen ķurtulasın [106a] şağ esen
 Anları kim gördi ta 'zīm eyledi / Cānını şükrāne teslīm eyledi
- 90 Gördüğü demde Ḥasan anuñ yüzün / 'Aklı ġitdi yavı kıldı kendüsin
 Şandı oldur Hüseyin-i şehriyār / Yire düşdi āḫ kıldı zār u zār

²¹ Metinde kelime "şükûr" olarak geçmektedir.

- Yüzine şu sebdiler tura Hasan / Der Hüseyin kandasın cânım Hasan
 Seni şandum göricek ol oğlanı / Şöyle beñzetmişdir anı ol Ğanî
 Mescide irişdiler âh eyleyü / Girdiler Ahmed katında ağlayu
- 95 Çün Resûl işitdi sözlerin / Yaşa garķ itdi mübârek gözlerin
 Ey ciger kûşem imdi n'oldı hâl / [106b] Size kimse kıldı yâ mekr [ü] âl
 Didiler dimedüñ mi yâ Resûl / Kim Hüseyin'e beñzer ise bir oğul
 Ol kişi uğrı harâmî olmaya / Yavuz işler hergiz andan gelmeye
 Muştafâ anlara döndi söyledi / Şimdi daħı dimezem alın ben didi
- 100 Yâ dede bu sözi sen dimeñ neden / Dutup aña bunca cevri itmeñ neden
 Anı çün Hâķ şöyle beñzetmiş aña / Yüzlerin gören kişi kalur taña
 İmdi senden dilerüz kim biz hemîn / Ol garîbi kırtarasın yâ Emîn
 Elin ayağın yerine koyasın / Lutf idüp aña du'âlar kılasın
 Yine ol cümle a'zâsı tamâm / Bizim ile ola hem-râh ol hümmâm
- 105 Ahmed eydür yâ Bilâl sen tırıgel / Ol cüvânu haşmı ile al gel
 Vardı anları getürdi tez Bilâl / Soralar kim nedür hâl u kâl
 Geldiler mescid içinde girdiler / [107a] Muştafâ'ya 'izzet idüp tırdılar
 Gördiler kim n'ola seni ölmüş ol / Dîn yolında cân virmiş ölmüş ol
 Ebübekr tırdı yerinde söyledi / Bu garîbi baña bağışlañ didi
- 110 Ger uyar olursañuz siz bu söze / Yarın andan destgîr olam size
 Görmediler bu sözi anlar revâ / Ol nigârîñ ola derdine devâ
 Tırdı yerinden 'Ömer kıldı hōş / Baña bağışlañ budur sözüm hōş
 Tıtmadılar sözün anuñ ey kibâr / Tırigeldi bu kezin 'Osman ey yâr
 Didi geliñ baña bağışlañ anı / Size cennet vire lutfından Ğanî
- 115 Buña daħı virmedi anlar rızâ / Pes hemîn tırdı 'Aliyy-i Murtażâ
 Bunlara hōş 'izz ü [107b] ikrâm eyledi / Baña virüñ²² diyü ikrâm eyledi
 Kılmadılar sözünü anuñ kabûl / Hâķırı şındı bu oldu melûl
 Tırdı andan şoñra faħr-i kâ'inât / Ol Habîb-i Hâķ Resûl-i mümkinât
 Server-i zîbâ katında ne hayrân olur / Haddini gözler görüp hayrân olur
- 120 Ayak üstüne tırup virdi selâm / Söyledi şîrîn sözünü hōş kelâm
 Server-i ser-tâc ol şîrîn-nihâd / Ol Muhammed Muştafâ hayru'l-ibâd
 Didi kim ben sizi Hâķ'dan dileyem / Rûz-ı mahşerde şefâ'at eyleyem

²² Kelime metinde "virdüñ" şeklinde geçiyor.

- Cennete girüp göresin rahatı / Nār içinde çekmeyesin zahmeti*
Bu cüvānı tek baña [108a] virün²³ didi / Yarın anda ecrini görüñ didi
- 125 *Biz anı bağışlamazuz didiler / Kanlarımız anı komazuz didiler*
Kopdı aşhāb arasında bir fiğān / Ol fiğān gūş iden virüpdı cān
Didi kim bu ne hāldir yā Resūl / Hāḡ Resūli'nüñ sözi olur kabūl
Pes Hüseyinle Hasan kıldı nidā / Yoliña cānlar fidādur yā dede
Var ise bunlar münāfıklardurur / Birbirine muvāfıklardurur
- 130 *Anuñçün şındılar sözüñ senüñ / Bilmediler kadriñüz bunlar sizüñ*
Bu tefekkürdeyiken Aḡmed hemīn / Nāzil oldu aña Cebrā'īl-i emīn
Yā Muḡammed Hāḡ selām eyler saña / Ol selām ile kelām eyler saña
Didi Mi'rāc gicesi tonlarını / [108b] Ol ḡabībim geyin anuñ varını
Minberin meydāna iletsün didi / Çıkup anda ḡalka va'z itsün didi
- 135 *Ol cüvānuñ bindügi devesini / Minberüñ önünde çögersin anı*
Hem 'amāmesin burasın başına / Gülsün [ol] pervedigāruñ işine
Sen du'ā kıl Resūl-i muḡterem / Müstecāb ola du'ā çün bī-riyem
Ol deve²⁴ Hāḡ kudretiyle söyleye / Vāsf-ı hālin saña tefsīr eyleye
Minbere çıkdı münācāt eyledi / El getirüp 'arz-ı ḡacāt eyledi
- 140 *Ol deve²⁵ aña söyledi kelām / 'İzzet idüp Aḡmed'e virdi selām*
Nuḡka geldi ḡoş şehādet eyledi / Hālini anda [109a] ḡikāyet eyledi
Didi aña olasın sen yā ḡabīb / Milk-i Şan'an'dan gelürem ben ḡarīb
Pādişāḡı düşde gördi çün seni / Oḡlıyla saña gönderdi beni
Tā ki gelüp ḡazretüñe ire ol / Ayaḡuñ tozına yüzün süre ol
- 145 *Cān u dilden ḡizmetüñ bendedür / Kanıya gelsün göreyin kandanadur*
Muḡtaḡfā emr eyledi getürdiler / Minberüñ önünde anı yaturdılar
Ol nigāri çünki böyle gördi ol / Taşa çaldı başını cān virdi ol
Bu firāḡı görüp eḡḡān itdiler / Gözlerinüñ yaşların kan itdiler
Peyk geldi ḡazrete [109b] eydür yā Resūl / Yā ḡabībī aḡlama sen sākin ol
- 150 *Kim saña Rabb'in selām eyler didi / Dilesin benden ne kim diler didi*
Ger diler[se] ol cüvānı dirgürem / Cümle maḡşūdına anı irgürem
Dileyen aşḡabıñdan dīn serveri / Vireler 'ömrinden anlar her biri

²³ Kelime, metinde “virdüñ” şeklinde geçmektedir.

²⁴ Kelime metinde “dede” olarak geçmektedir.

²⁵ Kelime metinde “dede” olarak geçmektedir.

- Döndi aşhâbına Ahmed söyledi / Cebrâ'îl'in sözlerin 'arz eyledi*
Güş idüp şevk ile anlar durdılar / Kıyabildükleri miqdâr virdiler
 155 *Fahr-i 'âlem döndi eydür yâ 'Alî / Menba'ı lutf u keremsin yâ velî*
Niçün sen bu arada tırmaduñ / 'Ömrinüñ ba'zından aña virmediñ
[110a] Didim 'ömrüm ne kadardur bilsem / Bu kadar 'ömrüm anuñ olsun disem
Lîk mühlet vir sen baña gideyim / Dest-i namâz idüp vaşiyet ideyim
Hem Hasan birle Hüseyin göreyin / Yüzüm âhir yüzlerine süreyin
 160 *Cânımı qurbân eyleyin ben hemîn / Bâkî 'ömrüm anuñ olsun yâ Mu'în*
Böyle diyüp söyler iken nâgehân / Hâş-ı peyk-i sulţân-ı cihân
Hâk selâm eyler saña yâ Resûl / Cümle hâcetleriñ oldu bil kabûl
Ol 'Alî'nüñ hürmetine pâdişâh / Virdi 'ömrin aşhâbuñ İlâh
Kendü kudret hazînesinden Girdgâr / Aña altmış yıl 'ömür virdi ey yâr
 165 *Didi kim kılsun habîbüm bir du'â / Ol du'âsını anuñ kılam revâ*
[110b] Çün Muhammed el getir[d]i şâzumân / Didiler âmîn zemîn ü âsumân
Hâk Te'âlâ kudretinden ol nigâr / Başını yirden götürdi şems-vâr
Turnı yirinde şehâdet eyledi / Kendü hâlinden hikâyet eyledi
Gördiler bu mu'cize'i hâş u 'âm / Didiler hōş eş-şalâtu ve's-selâm
 170 *Minberinden indür dem ol habîb / Ayağına düşdi Ebû'l-Mahcen garîb*
Elin aldı Ahmed anuñ eline / Çok selâm olsun aña vü âline
Ol dem andan hōş Müslimân oldu ol / Guşşadan kurtulup handân oldu ol²⁶
Rahmeten li'l-'âlemînsin şek degül / Senüñ içündür kamu hâl u kâl

Kaynakça

- Ahmed Cevdet. (1985). *Kıyas-ı enbiya ve tevarih-i hûlafa* C. 2. M. İz (Haz.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ali, C. (2015). Sakîf şairleri. H. Güneş, (Çev.). *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(11), 189–200.
- Alkan İspirli, S. (2017). Müellifi bilinmeyen bir eser: Hikâye-i mucizâtü'n-nebi. *IBAD Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 281–295.
- Bülbül, E. (2008). Hz. Ali cenkleri üzerine bir tetkik (inceleme-metin). [Yüksek Lisans Tezi]. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- ez-Ziriklî, H. (2002). *el-A'lâm* (15. baskı). Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn.

²⁶ Bu beyit, “Hâzâ Hikâyet-i Pâdişâh-ı San'â Mu'cizâtü'n-Nebî (AS)” başlıklı eserin 212. beytidir. Eserde bu beyitten sonra 11 beyit daha bulunmaktadır. Metin için bk. Gülay Karaman, agm., s. 120.

- İbn Hacer el-Askalânî, A. b. A. (2008). *el-İşâbe fî Temyîzi's-Şahâbe* C. 12. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turki (Thk.). Kahire: Merkez Hecer.
- Hikâyât*, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi, Numara 06 Hk 1637/5.
- Hikâye-i Ebu'l-Mihcen*, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar, Numara 04853-003.
- İbn Kuteybe. (1958). *eş-Şi'r ve's-şu'arâ'* C. 1. A. M. Şâkir (Thk.). Kahire: Dârü'l-Maârif.
- Kandehlevî, M. Y. (2010). *Hayâtü's-sahabe* C. 2. M. Koçinkağ (Çev.). İstanbul: Yasin Yayinevi.
- Karaman, G. (2019). Habîbî'nin mu'cizâtü'n-nebî mesnevisi. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 66, 83-125.
- Kaya, D. (2021). *Kültürümüzde dinî ve cengî hikâyeler*. Ankara: AKM Başkanlığı Yay.
- Ocak, A. Y. (2010). *Kültür tarihi kaynağı olarak menâkıpnâmeler (metodolojik bir yaklaşım)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Talu, M. (1994). Ebû Mihcen es-Sekafî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 10, s. 188). Ankara: TDV Yayınları.
- Türker, T. I. (2019). *İBB Atatürk kitaplığı mecmû'a-i kasâid ve rivâyât (inceleme-metin)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Yılmaz, N. (2020). Klasik Arap edebiyatında aykırı bir şair: Ebû Mihcen es-Sakafî. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(4), 1607-1615.

Çevrim İçi Kaynaklar

<https://kuran.diyanet.gov.tr> [Erişim Tarihi: 14.04.2025].

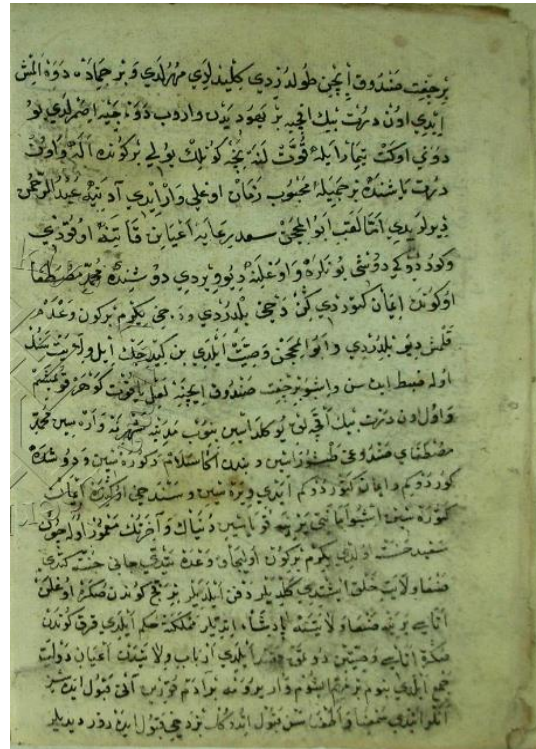
Ekler:

Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar, 04853-003

132a

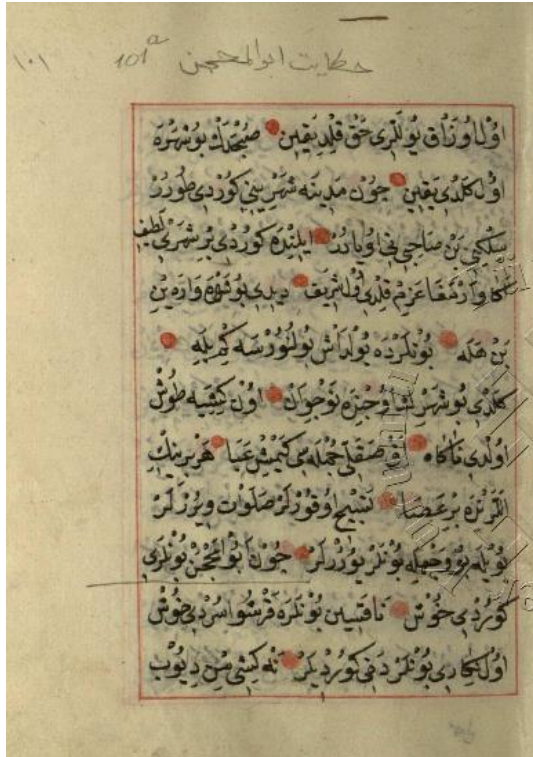

132b

Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 1637/5

101a

101b

